

Taidokkaita termejä

Suomen- ja japaninkielisten termien käytöstä taidon harrastajien puheessa

Pro gradu-tutkielma
Jenni Kyheröinen
013947448
Helsingin yliopisto
Suomen kielen, suomalais-
ugrialaisten ja pohjoismaisten
kielten ja kirjallisuuksien laitos
Kevät 2015

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	4
2.	Koodinvaihtoa vai erikoiskieltä?.....	7
2.1.	Koodinvaihdon tutkimuksesta.....	7
2.2.	Sanaston tutkimuksesta.....	11
2.3.	Variaation, slangin ja vuorovaikutuksen tutkimuksesta.....	14
3.	Aineiston esittely.....	16
4.	Taidokkaita termejä.....	20
4.1.	Yleisimmistä termeistä ja niiden luokittelusta taidossa	22
4.1.1.	Sen-tekniikat.....	25
4.1.2.	Un-tekniikat.....	25
4.1.3.	Hen-tekniikat	26
4.1.4.	Nen-tekniikat	26
4.1.5.	Ten-tekniikat.....	27
4.2.	Luokittelun ongelmaisuudesta.....	28
5.	Termien kieli.....	28
5.1.	Kokonaan suomenkieliset termit	29
5.1.1.	Suomenkielisten termien funktioista.....	30
5.1.2.	Suomenkieliset termit suhteessa sosiaalisiin taustamuuttujiin ja kontekstiin.....	36
5.2.	Kokonaan japaninkieliset termit.....	38
5.2.1.	Japaninkielisten termien funktioista.....	40
5.2.2.	Japaninkieliset termit suhteessa sosiaalisiin taustamuuttujiin ja kontekstiin.....	43
5.2.3.	Japaninkielisten termien taivutus.....	46
5.3.	Suomenkielinen alkuosa ja japaninkielinen loppuosa	49

5.3.1.	Suomi-japani-termien funktioista	49
5.3.2.	Suomi-japani-termit suhteessa sosiaalisiin taustamuuttujiin ja kontekstiin	52
5.3.3.	Suomi-japani-termien taivutus.....	53
5.4.	Japaninkielinen alkuosa ja suomenkielinen loppuosa.....	55
5.4.1.	Japani-suomi-termien funktioista.....	56
5.4.2.	Japani-suomi-termit suhteessa sosiaalisiin taustamuuttujiin ja kontekstiin.....	58
6.	Vierassanojen käyttäytymisestä erikoiskielissä	61
7.	Lopuksi.....	69
	Lähteet.....	72

Liite 1: Litterointimerkit

Liite 2: Taidosanasto alkeiskurssilaisille

Liite 3: Vyöarvojärjestelmä

Liite 4: Sen in no hokei

1. Johdanto

Taido on japanilainen kamppailulaji, johon kuuluu kamppailullisten elementtien, kuten potkujen ja lyöntien lisäksi akrobaattisia tekniikoita. Taidotekniikoiden nimet, kuten erilaisten potkujen nimet, ovat pääsääntöisesti japaninkielisiä. Käytetyille termeille ei juuri ole suomenkielisiä vastineita, vaan japaninkieliset termit toimivat sellaisinaan osana muuten täysin suomenkielisiä keskusteluja. Aiheenani onkin japaninkielisten termien käyttö lajin harrastajien puheessa. Tutkin, milloin käytetään japaninkielisiä termejä ja milloin erilaisia sekakielisiä termejä: vaikuttaako käytettyihin termeihin esimerkiksi jokin vuorovaikutuksellinen syy tai harrastajan asema harrastajayhteisössä. Tutkin myös, miten termit käyttäytyvät suomenkielisissä keskusteluissa muun muassa taivutuksen näkökulmasta.

Koodinvaihtoa, joka usein käsitetään kahden eri kielen vaihteluksi saman keskustelun sisällä, on tutkittu useista näkökulmista. Myös erikoiskieliä sekä ammattislangageja on tutkittu paljon. Suomessa koodinvaihtoa ovat tutkineet muun muassa Hanna Lappalainen (2009), Magdolna Kovács (2009) ja Mirja Saari (2006). Kovács (2009: 25) on tarkastellut englannin ja suomen välistä koodinvaihtoa morfologisesta näkökulmasta. Saari (2006: 143) on sen sijaan tutkinut koodinvaihtoa enemmänkin vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta suomenruotsalaisten puheessa. Myös Lappalainen (2009: 134) on tutkinut koodinvaihtoa vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta, mutta hänen mukaansa koodinvaihto ei ole ainoastaan eri kielten vaihtelua, vaan myös kielensisäinen vaihtelu voidaan laskea koodinvaihdoksi. Olennaista on se, että vaihtelulla on jokin sosiaalinen tai vuorovaikutuksellinen merkitys, oli vaihtelu sitten kielten välistä tai kielensisäistä (Lappalainen 2009: 134). Omassa tutkimuksessani vaihtelu on kielten, suomen ja japanin, välistä. Tutkin vaihtelua nimenomaan vuorovaikutuksen näkökulmasta, mutta myös Kovácsin tutkimus tukee omaa tutkimustani erityisesti siksi, että joudun muutamissa tilanteissa pohtimaan suomen morfologian vaikutusta keskustelussa ilmenevään variaation. Aineistossani japaninkieliset termit ovat pääsääntöisesti morfologialtaan suomenmukaistettuja, mutta on mahdollista, että suomen sijapäätteet eivät kaikissa tapauksissa sopisi ääntämykseltään tai rakenteeltaan japaninkielisiin termeihin, jolloin puhuja joutuisi merkitsemään käyttämänsä muodon jotenkin poikkeavaksi.

Kansainvälisissä tutkimuksissa koodinvaihto on usein kytketty sosiaalisiin merkityksiin niin yksilön kuin ryhmän näkökulmasta. Kielen vaihdolla ei siis useinkaan pyritä esimerkiksi vain täyttämään leksikaalista aukkoa, vaan sillä on erilaisia kontekstista riippuvia merkityksiä (Hickey 2009: 674). Koodinvaihdolla voidaan esimerkiksi merkitä statusta puheyhteisössä (Migge 2007: 54) tai sillä voidaan myös tyyliä eli tietoisesti rakentaa kielen avulla erilaisia sosiaalisesti tulkittavia tyyliä (Gumperz & Cook-Gumperz 2008: 539). Variaatioon ja koodinvaihtoon vaikuttavat yksilön ja yhteisön identiteettikäsitteet sekä esimerkiksi ryhmäänkuuluvuudentunne (Migge 2007: 55). Myös hierarkiasuhteet yhteisössä saattavat vaikuttaa variaatioon (Eckert 2008), mikä on oman tutkimukseni kannalta erittäin tärkeä havainto, koska hierarkisuus harrastajien välillä näkyy selkeästi lajissa käytetystä vyöarvojärjestelmästä¹ johtuen.

Erikoiskieliä ja sanastoa taas ovat tutkineet mm. Risto Haarala (1981), Heidi Suonuuti (2006) ja Kaarina Pitkänen (2008) sekä Päivi Laine (2007) ja Oili Karihalme (1996). Haarala ja Suonuuti ovat tutkineet muun muassa lainasanojen ja erikoiskielen suhdetta toisiinsa. Pitkänen, Laine ja Karihalme lähestyvät aihetta enemmän erikoiskielten termien luomisen, muodostamisen ja kehittymisen näkökulmista. Vaikka niin koodinvaihtoa kuin erikoiskieliä on tutkittu monista eri lähtökohdista, tämänkaltaista tutkimusta, jossa nämä kaksi yhdistyvät, ei ole Suomessa juurikaan tehty aiemmin.

Nykyään tämänkaltaiset kielimuodot, jossa erikoisalan sanasto tulee vieraasta kielestä, ovat kuitenkin melko yleisiä (Hiidenmaa 2003: 74). Esimerkiksi manga-harrastajat käyttävät japaninkielisiä termejä suomenkielisen keskustelun lomassa, ja erilaisissa peliyhteisöissä pelin termit ovat usein englanniksi, vaikka muu keskustelu käytäisiin suomeksi (Piirainen-Marsh 2008: 136–137). Tällaiset kielimuodot eivät rajoitu pelkästään nuorten erilaisiin harrastajaryhmiin, vaan on jopa tieteenaloja, joissa sanasto tulee pääsääntöisesti englannista eikä suomenkielisiä vastineita kaikille termeille välttämättä edes ole (Hiidenmaa 2003: 74–75). Koska tällaiset kielimuodot yleistyvät, on syytä tutkia, miten vierassanat käyttäytyvät erikoiskielissä ja millaisia funktioita niillä on. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että tällä hetkellä käydään

¹ Vyöarvolla mitataan, millä tasolla harrastaja lajissa on. Esimerkiksi aloittelijoilla on valkoinen vyö ja mustan vyön voi saada yleensä vähintään kuusi vuotta harrastaneena ja useat tasokoheet läpäisseenä. Ks. liite 3.

keskustelua esimerkiksi siitä, pitäisikö yliopisto-opiskelun tapahtua englanniksi. Vaarana siinä on se, etteivät opiskelijat välttämättä oppisi oman alan sanastoaan ollenkaan omalla kielellään. On tärkeää tutkia jo olemassa olevia erikoiskieliä, joissa koko alan termistö on toisesta kielestä, jotta pystymme arvioimaan tällaisten kielimuotojen vaikutusta kielenkäyttöön.

Vaikka varsinaisesti juuri tämänkaltaista tutkimusta ei ole aiemmin tehty, yleisten koodinvaihdon ja sanastotyön teorioiden lisäksi muutamat pro gradu -tutkimukset antavat kuitenkin suuntaa omalle tutkimukselleni. Doris Kunzelmann (2004) on tutkinut englanninkielisiä sanoja suomenkielisissä aikakauslehdissä. Kunzelmann pohtii yksittäisten englanninkielisten sanojen käyttöä suomenkielisessä tekstissä, joka on suunnattu tietynlaiselle ryhmälle, lehden lukijakunnalle. Sikäli kyseinen tutkimus tulee lähelle omaa tutkimustani, että omassa aineistossani käytetyt erikieliset termit ovat myös vain yksittäisiä sanoja muunkielisessä keskustelussa ja oman aineistoni erikoissanastoa käyttää vain hyvin rajattu ryhmä. Myös Erika Liuksen pro gradu -tutkimus (2012) muotiblogien kielestä sivuaa omaa aiheitani. Muotiblogien kieli näyttäytyy erikoiskielenä, jossa kaikille termeille ei välttämättä ole suomenkielistä vastinetta (Lius 2012: 24). Kaikki muotiaiheinen termistö ei kuitenkaan ole englanniksi, vaan usein englanninkielisiä termejä käytetään vain laajemman lukijakunnan tavoittamiseksi (mts. 20). Liusen aineisto eroaa omastani sikäli, että sanastoa olisi usein käytettävissä myös suomeksi ja englanninkielisen sanaston käytöllä on selkeä funktio. Tutkimus on kuitenkin relevantti pohja omalleni niiltä osin, kun suomenkielistä vastinetta termeille ei ole.

Seuraavaksi avaan tarkemmin erilaisia teoriataustoja, joihin pohjaan oman tutkimukseni. Sen jälkeen esittelen aineistoni ja taidon lajina sekä siinä käytettyjen termien muodostuksen. Tämän jälkeen seuraa kaksi analyysilukua, joista ensimmäisessä tarkastelen yksityiskohtaisesti taidossa käytettyä kielimuotoa ja toisessa laajennan analyysiani ja suhteutan sitä yleisemmin muihin erikoiskieliin, joiden sanasto on vieraasta kielestä. Lopuksi esitän vielä päätelmäni ja pohdin, mitä aiheesta kannattaisi vielä tutkia lisää.

2. Koodinvaihtoa vai erikoiskieltä?

Koska juuri tämänkaltaista tutkimusta ei ole aiemmin tehty, tutkimukseni teoriatausta ja metodologia pohjautuvat muutamaan eri tutkimusalaan. Koodinvaihtoa on tutkittu monista näkökulmista ja monien eri kielten välillä, mutta suomi-japani koodinvaihtoa ei ole vielä tutkittu. Siksi avaankin luvussa 2.1. hieman koodinvaihdon kenttää ja käsitteitä, ja suhteutan niitä omaan tutkimukseeni. Kerron, missä määrin oma tutkimukseni pohjautuu koodinvaihtoon, ja toisaalta myös, mikä erottaa oman tutkimukseni siitä. Luvussa 2.2. käsittelen sanaston tutkimusta ja sanastotyötä sekä näiden suhdetta omaan tutkimukseeni.

Tutkimukseni laajempi teoriakehys on sosiolingvistiikassa, erityisesti vuorovaikutuksen- ja slangintutkimuksessa, joita avaan luvussa 2.3. Selvitän variaation- ja vuorovaikutusentutkimuksen metodien avulla aineistossani ilmenevien termien käyttöä esimerkiksi suhteessa erilaisiin konteksteihin ja tutkimukseni kannalta relevantteihin sosiaalisiin muuttujiin, kuten harrastajan vyöarvoon ja asemaan harrastajayhteisössä. Tutkimukseni on kvalitatiivista analyysia aineistosta nousevista piirteistä, kuten termien kielestä ja taivutuksesta. Kvalitatiivisen tutkimuksen tueksi esitän myös kvantitatiivista informaatiota erilaisten taulukoiden ja kaavioiden avulla.

2.1. Koodinvaihdon tutkimuksesta

Koodinvaihdon käsite on oman tutkimukseni näkökulmasta monella tapaa ongelmallinen jo senkin vuoksi, että olemassa oleva tutkimus on määritellyt sen lukuisin eri tavoin. Koodinvaihto on usein mielletty kahden kielen vaihteluksi keskustelun sisällä. Esimerkiksi Myers-Scotton (1993) käsittää koodinvaihdon suoraan synonyyminä kielenvaihdolle, joskin hän erottelee koodinvaihdon eri lajeja, kuten merkityn ja merkitsemättömän. Puhuja voi usein valita merkityn ja merkitsemättömän koodin välillä, ja valinnallaan joko vahvistaa tai rikkoa puheyhteisössä vallitsevia normeja (Migge 2007: 56). Aina normista poikkeaminen

ei kuitenkaan ole oma valinta. Omassa aineistossani tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa puhuja joutuu valitsemaan suomenkielisen termin, koska ei muista japaninkielistä. Tällaiset kohdat puhuja usein merkitsee itse jo ongelmallisiksi esimerkiksi aloittamalla vuoronsa niin, että tuo esiin muistamattomuuden.

Merkityn ja merkitsemättömän lisäksi useat tutkijat erottavat myös muita koodinvaihdon lajeja. Muysken (2007: s. 317) erottaa jopa 18 eri koodinvaihdon lajia, mukaan lukien lainaamisen ja slangimuodosteet, ja Gumperz (1982) esittää myös, että on olemassa useampaa erityyppistä koodinvaihtoa, kuten tilanteista ja metaforista. Tilanteisella koodinvaihdolla Gumperz (1982: 60–61) tarkoittaa sitä, että tilanteessa käytetään sen vaatimaa kielimuotoa, eli käytetyn kielimuodon normit ovat hyvinkin vakiintuneita. Metaforista koodinvaihtoa eivät sen sijaan motivoi vakiintuneet säännöt, vaan sen avulla puhuja voi viestiä esimerkiksi erilaisia asenteita ja sävyjä, ja siten ohjata sitä, miten hänen viestinsä pitäisi ymmärtää. Näiden näkökulmien valossa taidossa käytetty kielimuoto olisi tilanteista koodinvaihtoa. Suuri osa tutkijoista ei kuitenkaan käsitä koodinvaihtoa näin laajasti, joten taidon kielimuotoa ei voi nähdä aivan yksiselitteisesti koodinvaihdoksi.

Esimerkiksi yksittäisten sanojen suhteesta koodinvaihtoon ja toisaalta lainasanoihin on keskusteltu paljon. Omassa aineistossani japaninkieliset termit ovat yleensä yksittäisiä sanoja suomenkielisen keskustelun joukossa, eikä keskustelun kieli ikinä vaihdu japaniksi. Auer (1998) ja Saari (2006: 143) kutsuvat tämänkaltaista ilmiötä nimellä *transfer* eivätkä käsitä sitä koodinvaihdoksi. Grosjean (1982: 308) taas tekee erilaisen päätelmän yksittäisten sanojen suhteen. Hän ei puhu ollenkaan *transferistä*, vaan hän esittää, että kaikki sellaiset sanat, jotka ovat morfologisesti ja fonologisesti sopeutettuja keskustelun matriisikieleen, ovat lainasanoja. Ja siten kaikki sellaiset sanat tai fraasit, jotka eivät ole sopeutettuja, ovat koodinvaihtoa. Näiden teorioiden valossa taidossa käytetty kielimuoto ei näyttäyty koodinvaihtona, vaan Auerin mukaisesti *trasferinä* tai Grosjeania mukaillen enemmänkin lainasanoina.

Lainasanoina oman tutkimukseni kielimuoto näyttäytyy erityisesti puheessa, koska sanat ovat ääntämykseltään suomenmukaistettuja. Kirjoitettuna samat sanat eivät kuitenkaan ole suomenmukaistettuja, vaan niissä käytetään vierasperäisiä kirjaimia, kuten sanoissa *ebigeri* tai *zenten*, mikä taas Grosjeanin mukaan viittaisi koodinvaihtoon.

Ongelma yksittäisten sanojen luokittelussa usein johtuu siitä, etteivät ne ole selkeästi joko koodinvaihtoa tai lainasanoja ja transferiä (Stott 2006). Yksittäiset sanat ovat ennemminkin jossain näiden ääripäiden välissä (Stott 2006: 33). Tätä tukee esimerkiksi se, että termit on alun perin voitu lainata tietyn ryhmän keskusteluun, mutta ne eivät kuitenkaan ole lainasanoja, koska ryhmän ulkopuoliset eivät niitä ymmärtäisi (Stott 2006: 33). Yksittäiset sanat erottuvat lainasanoista koodinvaihdoksi nimenomaan siis sillä, että ne eivät ole vakiintuneita kielenkäyttöön (Kovács 2009: 25). Jos sanat ovat vakiintuneita ja niitä käytetään samalla tavoin kuin omaperäisiä sanoja, on kyse lainasanoista eikä koodinvaihdosta (Kovács 2009: 25). Näiden teorioiden mukaan taidon kielimuoto taas kallistuisi koodinvaihdon puolelle, koska sanat eivät ole vakiintuneita suomen yleiskieleen millään tasolla. Itse olen kuitenkin hieman eri mieltä tästä jaottelusta, koska japaninkieliset termit ovat kuitenkin hyvin vakiintuneita, frekventtejä ja niitä käytetään harrastajien kesken niin kuin omaperäisiäkin sanoja koko Suomen taidoyhteisöissä. Japaninkieliset termit eivät esimerkiksi vaadi korjausta, eivätkä puhujat kiinnitä niihin yleensä mitään huomiota.

Korjaamisen suhdetta koodinvaihtoon ovat pohtineet muun muassa Garafanga ja Torras (2002). He esittävät, että koodinvaihtoa ovat sellaiset poikkeamat, jotka eivät vaadi korjausta. Garafangan ja Torraksen (2002: 11–12) mukaan on myös mahdollista, että vieraskieliset ilmaukset eivät olisi poikkeamia keskustelussa, vaan sekakoodi voi olla oletusarvoinen. Tällöin kielten välillä ei nähdä eroa eikä vaihtoon kiinnitetä huomiota. Kuitenkaan esimerkiksi Lappalainen (2009: 134) ei miellä tämänkaltaista kielimuotoa koodinvaihdoksi, koska tällaisessa tapauksessa vaihtelulla ei ole sosiaalista tai vuorovaikutuksellista merkitystä, minkä Lappalainen määrittelee koodinvaihdon oletukseksi.

Taidossa käytetyssä kielimuodossa japaninkielisiin termeihin ei yleensä kiinnitetä erityistä huomiota, mutta sen sijaan suomenkielisillä termeillä saattaa toisinaan olla sosiaalista merkitystä. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi sellaiset, joissa harrastaja ei jostain syystä tiedä tai muista japaninkielistä termiä, joka keskustelussa on oletusarvoinen, vaan käyttää suomenkielistä kiertoilmausta asiasta. Koodinvaihtoa ei siten ilmene niinkään japaninkielisissä termeissä vaan tietyissä tilanteissa suomenkieliset termit ovat keskustelussa koodinvaihdon kaltaisia poikkeamia. Joskus suomenkielinen ilmaus voi myös saada japaninkielisen korjauksen, mikäli kyseessä

on ohjaustilanne ja on tarkoituksena myös opetella termistöä. Tällöin kyse ei ole koodinvaihdosta vaan kielenoppimisen kaltaisesta tilanteesta. Suomenkielinen ilmaus ei kuitenkaan aina saa korjausta, vaikka siihen kiinnitetään huomiota ja puhuja usein itsekin merkitsee ilmauksen ongelmalliseksi, mikä taas on vahvasti koodinvaihdontutkimuksen kenttään kuuluvaa.

Itse käsitän koodinvaihdon pääsääntöisesti yksittäisiä sanoja laajempänä ilmiönä, jossa kielen tai koodin vaihdolla on jokin tietty merkitys tai funktio. Olen samaa mieltä Nigel Stottin (2006: 47) kanssa siitä, että tietyissä tapauksissa koodinvaihdoksi voi laskea myös yksittäiset sanat, jos niillä on jokin selkeä funktio, kuten ryhmäänkuuluvuuden osoittaminen tai toisen kulttuurin esiin tuominen. Yksittäiset sanat ovat lainasanoja, mikäli niillä ei ole mitään erityistä funktiota tai tarkoitusta. Jos sanoilla ja kielen vaihdolla kuitenkin on jokin tietty tarkoitus, silloin kyseessä on koodinvaihto. (Stott 2006: 47.) Taidossa käytetyssä kielimuodossa tällainen on esimerkiksi termi *hai*. Suomennettuna se tarkoittaa 'kyllä', 'joo'. Usein esimerkiksi ohjaaja kysyy, ymmärrettiinkö harjoitus ja tähän pitää vastata *hai*. Vastaamalla *kyllä* tai *joo*, rikkoisi harrastuksessa vallitsevaa normia hierarkiasta ja ylempien vyöarvojen kunnioituksesta, koska *joo* mielletään melko epäkohteliaaksi. Kaikki ohjaajat eivät ota tätä niin vakavasti, mutta harrastajille on kuitenkin opetettu, kuinka pitäisi vastata. Termillä *hai* on siis tarkka funktio ja se heijastelee myös japanilaista kulttuuria kunnioitusjärjestelmänsä puolesta, minkä vuoksi käsitänkin sen koodinvaihdoksi.

Taidossa käytetty kielimuoto on mielestäni erikoiskieli, jossa on kuitenkin myös koodinvaihdolle tyypillisiä elementtejä sekä toisesta kielestä lainattua termistöä. Omassa tutkimuksessani selkeästi koodinvaihtoa lähimmäksi tulee analyysi kokonaan suomenkielisten termien käytöstä, koska ne ovat usein ongelmallisia ja jollain tavalla merkittyjä, kun taas japaninkieliset termit ovat pääsääntöisesti oletusarvoisia. Joillain japaninkielisillä termeillä on kuitenkin koodinvaihdolle tyypillisiä piirteitä ja näitä pohdin luvussa 5.2.

2.2. Sanaston tutkimuksesta

Koska koodinvaihdon kenttä palvelee vain joiltain osin omaa tutkimustani, hyödynnän myös sanastontutkimusta tässä työssä. Seuraavaksi avaan tarkemmin erikoiskielen käsitettä ja sen mielekkyyttä suhteessa omaan tutkimukseeni.

Erikoiskielellä tarkoitetaan yleiskieleen perustuvaa osakieltä, joka usein poikkeaa yleiskielestä varsinkin sanastoltaan ja aiheiltaan (Pitkänen 2008: 42, 114). Tällaisia erikoiskieliä ovat esimerkiksi erilaiset ammatti- ja harrastealan kielimuodot, joissa on nimenomaan yleiskielestä eriytynyt sanasto (Haarala 1981: 9). Erikoiskieliä ei useinkaan ole mahdollista rajata tarkasti (Haarala: 1981: 10), koska samat sanat voivat eri erikoiskielissä tarkoittaa eri asioita, esimerkiksi *koodi* kielitieteessä tarkoittaa eri asiaa kuin ohjelmoinnissa.

Taidossa sanasto on kuitenkin melko helposti rajattavissa, koska sanasto pohjautuu harjoituksissa tehtäviin liikkeisiin ja suoritteisiin. Käytetyt termit kuvaavat tarkasti, millaisia tietyt liikkeet ovat. Tämän takia esimerkiksi *sentai kaisoogeri*² 'potku, jota ennen tulee pyörähdys akseliin nähden pystysuunnassa' tuskin tarkoittaa jossain toisessa erikoiskielessä aivan eri asiaa, eikä näin ollen sekoittumisen vaaraa ole. Eri kamppailulajien³ välillä sanasto voi toki hieman limittyä ja samalla nimellä kutsuttu potku voi näyttää eri lajeissa hieman erilaiselta, mutta se on silti kuitenkin potku, eikä eri kamppailulajien sanasto poikkea toisistaan niin paljon kuin esimerkiksi yllä mainitsemani *koodi*-termin käyttö.

Haaralan (1981: 11) mukaan erikoiskielen yleiset vaatimukset ovat seuraavat:

- yksiselitteisyys
- tarkkuus
- loogisuus
- selkeys

² Ks. ääntämyksestä ja kirjoitusasusta luku 3.

³ Puhun tässä tutkimuksessa aina japanilaisista kamppailulajeista, ellen toisin mainitse. Tutkimani termit ovat lähtöisin tavallisista japaninkielisistä sanoista, kuten *geri* 'potku', joten termit ovat kaikissa japanilaisissa kamppailulajeissa samankaltaisia. Esimerkiksi korealaisissa kamppailulajeissa termit taas perustuvat koreankieleen ja poikkeavat sen takia tässä tutkimuksessani käsittelemistäni termeistä.

- laaja ymmärrettävyys
- rakenteellinen virheettömyys

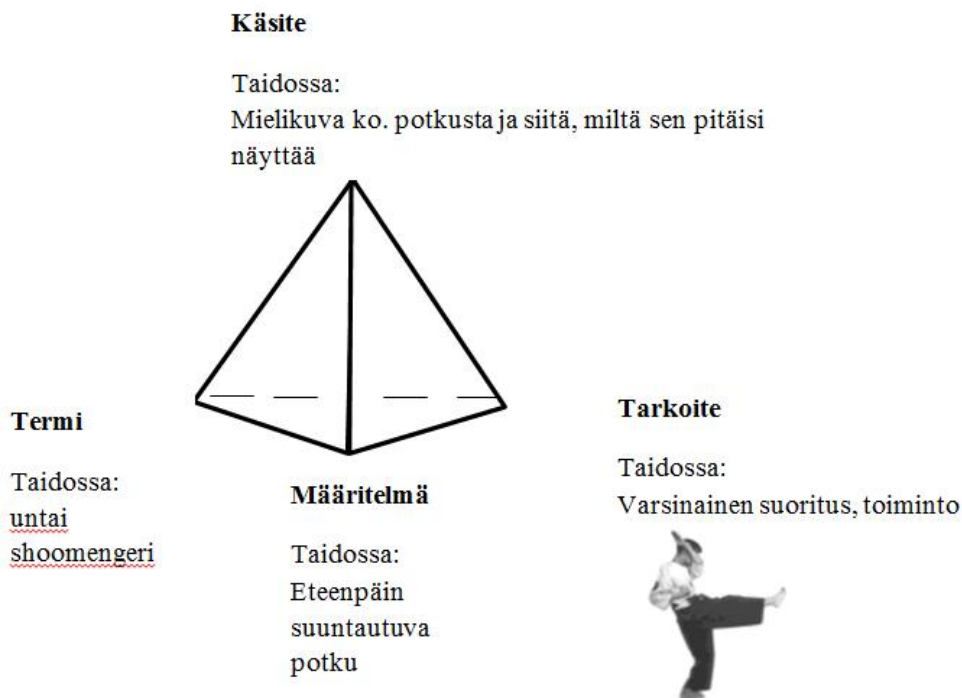
Yllä mainituista vaatimuksista täyttyvät oman aineistoni osalta ainakin neljä ensimmäistä ja viimeinen. Laaja ymmärrettävyys on hieman epäselvempi tapaus, mutta sekin täyttyy laajuuden määritelmästä riippuen. Yksiselitteisyys ja tarkkuus ovat taidon sanastossa selkeästi havaittavissa. Yksiselitteisyys nimenomaan syntyy termien tarkkuudesta. Termit kuvaavat, minkälainen tekniikka on: esimerkiksi, mihin suuntaan pyöriä tai, mikä osa kehosta liikkuu. Näin ollen sekoittumisen vaaraa eri termien kesken ei ole. Sanasto on myös looginen ja selkeä, koska termit on kehitetty ja luokiteltu eri tekniikkaluokkiin harrastajan kannalta relevanttien ominaisuuksien mukaan. Termien muodostaminen on selkeää, koska luokat ovat selvärajaisia ja kaikki saman tekniikkaluokan tekniikat sisältävät nimityksissään samoja osia. Esimerkiksi kaikkien tietäntyyppisen pyörähdysten sisältävien tekniikoiden nimessä on etuliite *sen*. Termejä käytetään suomen kielessä rakenteellisesti virheettömästi. Kaikkia termejä on mahdollista taivuttaa suomen sijapätteillä, kuten *teen seuraavaksi kaisoogerin* tai *en osaa kaisoogerää*. Termit siis käyttäytyvät kuin mitkä tahansa muutkin suomen kielen sanat.

Laaja ymmärrettävyys sen sijaan on hieman hankala käsite, koska laajuuden määritelmä on epäselvä. Myös ymmärrettävyys on osittain haastava käsite, koska se riippuu käytettyjen termien esittämismuodosta. Kuitenkin itse lajin harrastajana ja omien havaintojeni pohjalta voin sanoa, että Suomen mittakaavassa käytetyt termit ovat ymmärrettäviä. Niin kuopiolaiset, tamperelaiset kuin helsinkiläisetkin harrastajat käyttävät samoja termejä puhuessaan esimerkiksi harjoituksista tai kilpailuista. Tämän laajemmalle ei ymmärrettävyys kuitenkaan ylety. Ei tietenkään voi olettaa, että koko kielimuoto sellaisenaan olisi kansainvälisesti toimiva, mutta termit itsessään ovat kuitenkin kaikkialla samoja, koska ne ovat vain japaninkielisiä kuvauksia eri tekniikoista. Jos siis mainitsee yksittäisen termin perusmuodossaan, esimerkiksi *hentai ebigeri*, ymmärtää sen niin suomalainen, ruotsalainen kuin japanilainenkin harrastaja. Termit ovat käytännössä kuitenkin niin suomenmukaistettuja muun muassa taivutukseltaan, ettei muunmaalainen taidon harrastaja niitä sellaisina todellisuudessa ymmärtäisi.

Haaralan (1981: 15) mukaan erikoiskielessä on edeltävien vaatimusten lisäksi oltava myös ”ammattisanoja” eli termejä, jotka ovat nimitys jollekin tarkasti määritetylle käsitteelle. Lisäksi näiden termien täytyy olla yleisesti hyväksytyjä virallisessa viestinnässä. Mikäli termit eivät ole hyväksytyjä virallisessa viestinnässä, on Haaralan mukaan kyseessä ammattislangi. Jos taas termit ovat hyväksytyjä, on kyseessä erikoiskieli. Taidossa termit ovat nimityksiä tarkasti määritellyille tekniikoille ja harjoitteille. Termit ovat tarkasti rajattuja ja yksi termi tarkoittaa vain yhtä tiettyä tekniikkaa. Termit ovat myös hyväksytyjä virallisessa viestinnässä, kuten jäsenliiton lehdessä tai suurelle yleisölle tarkoitetuissa esitteissä. Taidon harrastajat käyttävät toisinaan myös Haaralan (1981: 16) mainitseman ammattislangin kaltaista kielimuotoa. Esimerkiksi termi *ebigeri* on virallisissa yhteyksissä hyväksyttävä termi ja näin ollen erikoiskieltä, mutta harjoituksissa kyseisestä termistä voidaan käyttää myös muotoa *epi*, joka on harrastajien slangia.

Koska kaikki yllä esitetyt kohdat täyttyvät Suomen taidon harrastajien käyttämässä kielimuodossa, on kyse siis erikoiskielestä. Erikoiskielistä puhuttaessa on tarpeellista selventää termien, määritelmien, käsitteiden ja tarkoitteiden suhdetta toisiinsa. Tarkoite on todellisen maailman olio ja käsite on siitä muodostettu mielikuva. Määritelmä taas on käsitteen kielellinen kuvaus ja termi on sen kielellinen tunnus. (Pitkänen 2008: 119.) Taidon erikoiskielessä tarkoite on siis varsinainen suoritus, kuten potku tai lyönti, ja käsite on mielikuva siitä. Määritelmä on kyseisen suorituksen kielellinen kuvaus ja termi on suorituksen varsinainen nimi.

Erikoiskielten termien, määritelmien, käsitteiden ja tarkoitteiden suhteita kuvataan sanastotyössä usein erilaisilla kolmiomalleilla (Pitkänen 2008: 119–121). Alla on niin kutsuttu tetraedrimalli, josta ilmenee edellä mainittujen suhteet toisiinsa, sekä asian havainnollistamiseksi se, mitä kyseiset nimitykset tutkimassani taidon erikoiskielessä tarkoittavat.

Kaavio 1: Termien, määritelmien, käsitteiden ja tarkoitteiden suhteesta.

Erikoiskielten tutkimus ja siten sanastotyö tukevat siis omaa tutkimustani joiltain osin erittäinkin hyvin. En kuitenkaan tässä tutkimuksessa luo laajoja käsitejärjestelmiä taidossa käytetystä sanastosta tai kehitä termeille määritelmiä, vaan tarkoitukseni on näyttää, kuinka termejä käytetään ja mikä niiden käyttöön vaikuttaa. Käsitejärjestelmien kuvaaminen luo kuitenkin selkeän yleiskuvan käytetyistä termeistä ja siten auttaa myös lukijaa hahmottamaan aineistossani esiintyvät termit ja niiden käyttöyhteyden. Taidossa esiintyvien käsitejärjestelmien hahmottaminen ja muistaminen voivat myös vaikuttaa variaatioon harrastajien puheessa. Käsittelen taidosanastossa ilmeneviä järjestelmiä tarkemmin luvussa 4.

2.3. Variaation, slangin ja vuorovaikutuksen tutkimuksesta

Vuorovaikutuksen- ja variaation tutkimus tulevat mukaan kolmantena teoriakenttänä koodinvaihdon ja sanastotyön lisäksi, koska niiden avulla pääsen käsiksi siihen, miten vieraskielisiä termejä käytetään ja mikä niiden funktio on. Termien käytön funktioilla tarkoitan tässä tutkimuksessa esimerkiksi senkaltaisia asioita kuin:

osoitetaanko niillä lajiosaamista ja vahvistetaanko esimerkiksi vaikeiden termien käytöllä auktoriteettiasemaa yhteisössä. Variaation tutkimuksella pystyn myös tarkastelemaan aineistostani vaihtelun määrää ja erilaisia ilmenemismuotoja ja slangin- ja vuorovaikutus tutkimuksen valossa pystyn tarkastelemaan esimerkiksi sitä, luodaanko erikoisalan termien käytöllä ryhmäänkuuluvuutta taidoyhteisön sisällä.

Variaatiota on tutkittu muun muassa vuorovaikutuksen ja tilanteisen vaihtelun näkökulmasta sekä sosiaalisten taustamuuttujien näkökulmasta. Sosiolingvistisen variaation analyysin keskeinen lähtökohta on, että vaihtelu on sosiaalisesti rakentunutta, ja siksi analyysissä tarkastellaan kielenkäytön suhdetta sosiaalisiin taustamuuttujiin (Lappalainen 2009: 124). Aineistostani johtuen en kuitenkaan tarkastele keskusteluita aivan perinteisimpien variaation tutkimuksen taustamuuttujien, kuten iän tai yhteiskunnallisen aseman valossa. Perinteisistä taustamuuttujista sukupuoli voi osoittautua relevantiksi, koska naiset ovat yleensä ahkerampia opettelemaan vierasta kieltä, mutta toisaalta miehillä on usein kuitenkin enemmän uskallusta tehdä erilaisia tekniikoita (esim. erilaisia voltteja), joten he saattavat osata myös enemmän termejä, koska osaavat enemmän myös tekniikoita. Taidossa kuitenkin selkeästi erottelvin taustamuuttuja on harrastajan vyöarvo, joka kertoo, millä tasolla harrastaja lajissa on. Kauan harrastaneet ovat korkeammalla vyöarvojärjestelmässä ja usein myös osaavat enemmän lajin sanastoa kuin vähän aikaa harrastaneet. Vyöarvo vaikuttaa myös asemaan taidoyhteisössä, koska kamppailulajeissa on usein vahva hierarkiajärjestelmä ja sen takia korkeammat vyöarvot ovat arvostettuja.

Harri Mantila (2004) on tehnyt variaation tutkimusta eri piirteiden yleistymisestä ja väistymisestä suhteessa identiteettiin. Vaikken tarkastelekaan tässä tutkimuksessa samanlaisia piirteitä kuin Mantila, tulee identiteetin suhde käytettyihin muotoihin kuitenkin lähelle myös omaa tutkimustani. Osa ylempivöisistä vanhemmista harrastajista on kertonut taidon olevan heille jo elämäntapa eikä vain pelkkä harrastus. Tällöin taido kuuluu vahvasti harrastajan identiteettiin, mikä voi myös vaikuttaa termien käyttöön. Tällainen harrastaja voi esimerkiksi pitää japaninkielisiä termejä luonnollisena osana kielenkäyttöään ja käyttää niitä runsaasti. Toisaalta taas tällainen harrastaja on yleensä niin korkealla vyöarvojärjestelmässä ja muutenkin

yhteisössä arvostettu henkilö, ettei harrastajalla ole tarvetta osoittaa osaamistaan erikoisten termien käytöllä. Tässä avuksi tulee slangitutkimus erityisesti ryhmäänkuuluvuuden ja muista erottautumisen näkökulmista.

Slangilla tarkoitan tässä tutkimuksessa harrastajien käyttämää sanastollisesti epävirallista kielimuotoa erotuksena edellisessä luvussa käsittelemästäni virallisesta erikoiskielen asemassa olevasta kielimuodosta. Slangilla pyritään usein luomaan ryhmäidentiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmän sisällä (Mantila 2004: 340). Luvussa 5 tarkastelen, pitääkö tämä paikkansa myös taidoyhteisössä vai onko slangilla enemmän jokin muu tehtävä.

Kaikkien edellä mainittujen teoriakenttien pohjalta olen tullut siihen tulokseen, että taidossa käytetty kielimuoto on alun perin ollut koodinvaihtoa, josta se on vähitellen vakiintunut omaksi erikoiskielekseen. Tästä erikoiskielestä on osittain myös eriytynyt harrastajien epävirallinen slang. Tässä tutkimuksessa tarkastelen taidon erikoiskieltä erityisesti vuorovaikutuksen- ja variaationtutkimuksen näkökulmista. Vuorovaikutuksen- ja keskusteluntutkimuksen avulla pystyy havainnoimaan aineistosta tarkasti, mitä variaatiolla eri tilanteissa tehdään (Lappalainen 2004: 21). Jotta pääsen käsiksi termien käytön funktioihin, on minun käytettävä keskusteluntutkimukselle ominaista kvalitatiivisempaa tutkimusotetta kuin variaationtutkimuksessa yleensä. Variaationtutkimuksen avulla on kuitenkin mahdollista saada relevanttia tietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat tutkimani erikoiskielen termien käyttöön. Näiden tarkastelutapojen erilaisuuden vuoksi pystyn tutkimaan samaa asiaa useammasta eri näkökulmasta ja siten antamaan mahdollisimman laajan kokonaiskuvan taidon erikoiskielestä ja harrastajien slangista.

3. Aineiston esittely

Aineistoa minulla on kaiken kaikkiaan 9 tuntia äänitettää. Olen äänittänyt itse kaiken aineistoni kesän ja syksyn 2014 aikana. Noin viisi tuntia on äänitetty niin kutsutuissa vapaaharjoituksissa, joissa ei ole ohjausta. Näissä harjoituksissa harrastajat käyvät omatoimisesti harjoittelemassa esimerkiksi kilpailuihin tai vyökokeisiin. Koska

äänite on harjoituksista, puhetta on suhteellisen vähän. Usein keskustellaan siitä, mitä pitäisi harjoitella, tämän jälkeen tehdään harjoite, jolloin äänitteessä on pitkä hiljainen hetki, ja sen jälkeen keskustellaan taas harjoituksista. Loput neljä tuntia äänitteistä on harrastajien vapaa-ajan kohtaamista sekä leirimatkoista, esimerkiksi ravintolailloista harrastajaporukalla tai automatkoilta leiripaikoille. Näissä äänitteissä puhetta on huomattavasti enemmän kuin harjoituksissa äänitetyissä, mutta taido ei ole puheenaiheena esimerkiksi koko ravintolailtaa. Olen litteroinut äänitteistä kaikki kohdat, joissa on taidossa käytettyä sanastoa sekä hieman muuta keskustelua näiden kohtien ympäriltä kontekstin selventämiseksi.

Kaiken kaikkiaan tarkasteltavia termejä minulla on 199 kappaletta. Olen laskenut termeiksi kaikki japaninkieliset ja sekakieliset esiintymät. Suomenkielisten osalta olen laskenut ne, jotka ovat varsinaista lajisanastoa ja liittyvät selkeästi harjoitteisiin, joita tilanteessa tehdään. Arkipäiväisistä sanoista olen laskenut mukaan sellaiset, joista on käytössä myös japaninkieliset vaihtoehdot. Tällaisia ovat esimerkiksi *oikea* ja *vasen*, joista osa harrastajista käyttää pääsääntöisesti vain japaninkielisiä ilmauksia. Olen laskenut yhdeksi termiksi semanttiset kokonaisuudet riippumatta siitä, ovatko ne useampisanaisia ilmauksia, esimerkiksi siis *hentai ebigeri* on yksi termi, koska se on yhden tekniikan nimi. Olen kursivoinut sanat aina kun kyseessä on tutkittava kielenaines, ja myös kun tarkastelen sanoja nimenomaan termeinä. Kun kyseessä on kuvaus todellisen maailman tapahtumista, en ole kursivoinut sanoja. Näin on esimerkiksi, jos mainitsen litteraatissa, että: ”tässä kohtaa informantti tekee kuperkeikan” tai jos puhun esimerkiksi siitä, minkälainen potku informanttien täytyy suorittaa. Jos taas tarkastelen sanoja *kuperkeikka* ja *potku* nimenomaan suomenkielisenä terminä, olen kursivoinut ne.

Olen litteroinut termit niin kuin ne äänitteellä on lausuttu ja käytän tässä tutkimuksessa selkeyden vuoksi puheenmukaisia kirjoitusasuja. Esimerkiksi erilaisissa painetuissa oppaissa on kirjoitusasujen välillä eroja johtuen siitä, että japanissa on käytössä erilaiset kirjoitussymbolit, joten länsimaalainen merkintätapa on aina eräänlainen tulkinta termien ääntämyksestä. Esimerkiksi japanin *j* on hieman suomen *s*-äänteen kaltainen varsinkin sanan keskellä johtuen siitä, että suomessa sanan pääpaino on ensimmäisellä tavulla, joten *j*:tä olisi vaikea painottaa keskellä

sanaa siten kuin japanissa. Esimerkiksi kirjoitetuissa oppaissa⁴ esiintyvä *sentai kaijo(o)geri* lausutaan siis *sentai kaisoogeri*. Myös vokaalinpituuden merkitseminen kirjallisissa lähteissä vaihtelee japanin ääntämyksestä johtuen.

Termien kirjoitusasu on siis mukaelmaa ääntämyksestä eikä kirjoitusasu ole täysin vakiintunut. Esimerkiksi eri seurat saattavat käyttää sivuillaan hieman toisistaan poikkeavia kirjoitusasuja nimenomaan vokaalien pituuden sekä yhdyssanojen ja sanaliittojen suhteen. Vaikka *j*-äännettä ei virallisissa oppaissa tai esimerkiksi seurojen kotisivuilla kirjoitetaakaan *s:nä*, kirjoittavat harrastajat kuitenkin epämuodollisissa sähköpostikeskusteluissa usein tekniikat puheenmukaisesti *s:llä*, kuten *mansigeri* eikä *manjigeri*. Koska tämä on puhekielen tutkimusta, enkä ota kantaa siihen, kuinka termit tulisi virallisissa oppaissa kirjoittaa, käytän tässä tutkimuksessa puheenmukaisia kirjoitusasuja. Näin en joudu erikseen määrittelemään esimerkiksi, mitkä vokaalit kirjoitan pitkinä ja mitkä lyhyinä, vaan käytän niistä sellaisia muotoja, joihin ne omassa aineistossani ilmenevät. Jos en toisin mainitse, niin käytän tekstissä siis aina ääntämyksenmukaisia muotoja sanansisäisten konsonanttien ja vokaalien pituuden suhteen.

Kuitenkin sananalkuinen *j* lausutaan usein *ts:n* kaltaisena ääntenä, koska ensimmäistä äännettä on suomalaisen ääntämyksen oppineena helpompi korostaa ja painottaa, esimerkiksi *jissen* eli *ottelu* lausutaan yleensä *tsissen*. Olen kuitenkin kirjoittanut tämän termin *j:llä* erityisesti sen takia, että se on poikkeuksetta kaikissa kirjallisissa lähteissä siten ja toisaalta myös siksi, että sen ääntämyksessä on vaihtelua. Osa harrastajista sanoo termin suomen *j*-äänteen mukaisena eli *jissen*. Litteraatteihin olen merkinnyt kumpaa ääntämystä informantti esimerkissä käyttää.

Informantteinani on helsinkiläisiä taidon harrastajia. Informanttien määrä eri äänitteissä vaihtelee. Olen esimerkiksi äänittänyt kolmen naisen harjoittelua ja he ovat pääsääntöisesti äänissä, mutta välillä joku muu saattaa huomauttaa taustalta jotain harjoitteeseen liittyvää. Ravintolaäänitteessä keskusteluun osallistuu viisi naista ja kaksi miestä. Harjoitteluäänitteissä on sekä kahdenkeskisiä että ryhmäkeskusteluita sekä sellaisia keskusteluita, joissa on joko vain naisia tai sekä naisia että miehiä. Kaiken kaikkiaan informantteja äänitteillä on 14, joista 5 esiintyy

⁴ Esimerkki kirjoitetusta ohjeesta liitteessä 4

useissa keskusteluissa ja muut ovat satunnaisesti kommentoineet joissakin tilanteissa. Äänitteillä useimmin esiintyvät informantit ovat 20–35-vuotiaita ja satunnaisesti kommentoivat muut informantit ovat 30–50-vuotiaita.

Kaikki informanttini ovat harrastaneet taidoa vähintään kaksi vuotta ja osa informanteista on harrastanut taidoa jopa yli kymmenen vuotta. Informanttien taidon osaamisessa ja vyöarvoissa on siis huomattavia eroja. Vaikka vyöarvo on selkein ja erottelevin taustamuuttuja aineistossani, viitataan tässä tutkimuksessa vyöarvoihin vain suhteellisesti keskusteluiden osanottajien kannalta. Puhun siis ylempään ja alemman vyöarvon harrastajista enkä mainitse informanttien absoluuttista vyöarvoa tai vyön väriä informanttien anonymiteetin vuoksi. Kaikkein korkeimpien vyöarvojen harrastajia on vain kymmeniä koko Suomessa, joten informantit voisi tunnistaa aineistoni keskusteluista heidän vyöarvonsa perusteella. Vaikka alempien vyöarvojen harrastajia on huomattavasti enemmän, eikä heitä voisi keskusteluista tunnistaa, olen yhtenäisyyden vuoksi käsitellyt kaikkia informantteja vyöarvojen osalta vain suhteessa toisiinsa.

Käytän tässä tutkimuksessa informanteista koodeja N1, N2, M1, M2..., jossa kirjain kertoo informantin sukupuolen (N = nainen, M = mies). Numero-osa on vain järjestysluku, jolla erotan informantit toisistaan tässä tutkimuksessa esittämässäni esimerkeissä. Esimerkeissä esiintyvät nimet on muutettu, ettei informantteja tai henkilöitä, joista informantit puhuvat, voisi tunnistaa keskustelukatkelmista.

Tutkimusotteeni on etnografinen. Olen taidon harrastaja ja kuulun tutkimaani taidoyhteisöön. Etnografinen tutkimusote antaa mahdollisuuden yksityiskohtaiseen analyysiin, koska osana kyseistä puheyhteisöä minulla on tietoa, jota ei yhteisön ulkopuolisella ole. Tällaista tietoa ovat esimerkiksi erilaiset sisäpiirin vitsit liittyen kilpailuihin tai leireihin. Sen ansiosta pystyn kvalitatiivisesti analysoimaan aineistoni esimerkkejä mahdollisimman kattavasti.

Analyysiini olen valinnut tutkittavaksi pääsääntöisesti esimerkkejä, joissa en itse ole äänessä, vaikka olenkin aina paikalla tilanteissa. Autenttisuutta aineistoon ja puhetilanteisiin tuo se, että olen saanut informanteiltani luvan äänittää heitä koko kesän 2014 ajan. Olen siis saanut luvan koko ajanjaksolle, jolla olen äänittänyt, enkä jokaiseen tilanteeseen erikseen. Näin olen voinut kerätä aineistoa aina silloin tällöin ilman, että minun tarvinnut joka kerta erikseen tuoda esiin ääninauhurin läsnäoloa.

Tällä olen pyrkinyt minimoimaan sen, että informantit puhuisivat jotenkin eri tavalla, kun he tiedostavat äänitystilanteen.

4. Taidokkaita termejä

Taido tarkoittaa yksinkertaistettuna suomeksi vartalon tietä. Japanilaiset kirjoitusymbolit antavat termeille kuitenkin länsimaalaista merkitsemistapaa laajemman merkityksen (Anoschkin 2009: 3).

躰 *TAI – vartalo (symboli koostuu kahdesta osasta, henkisestä ja fyysisestä, eli mielestä ja kehosta)*

道 *DO – tie, polku, metodi tai elämäntapa*

(Suomen Taidoliitto ry 2003: 6)

Taidon juuret ovat karatessa, josta taidon perustaja Seiken Shukumine kehitti ensin omanlaisen karatesuuntauksen ja siitä sitten vähitellen taidon omaksi lajikseen vuonna 1965 (Suomen Taidoliitto ry 2003: 7). Suomeen taido tuli japanilaisen vaihto-oppilaan mukana vuonna 1972 (Suomen Taidoliitto ry 2003: 7). Suomen Taidoliitto perustettiin 1981, mutta vuonna 2014 Taidoliitto yhdistyi Suomen Karateliittoon ja toimii nykyään Karateliiton sisällä omana lajikollegiona nimeltään Suomen Taido (Suomen Taido: 2014a).

Suurin osa taidotekniikoista on erilaisia lyöntejä ja potkuja, mutta taidossa on tarkoituksena käyttää koko vartaloa ”aseena”. Taidossa hyökätään ja puolustaudutaan samaan aikaan käyttäen hyväksi erilaisia vartalonakselin liikeratoja. Taidossa pyritään siis liikkumalla ja kehonhallinnalla ohjaamaan vastustajaa haluttuun suuntaan, mutta niillä myös haetaan voimaa omiin tekniikoihin. Esimerkiksi pyörähdyksellä ennen lyöntiä toisaalta hämätään vastustajaa, mutta toisaalta myös

saadaan pyörähdysvoiman avulla lisää voimaa omaan lyöntiin tai potkuun. Taidoon kuuluvat myös näyttävät akrobatialiikkeet, kuten kuperkeikat, kärrynpyörät ja voltit, sekä näihin yhdistetyt potkut ja lyönnit. (Suomen Taidoliitto ry 2003: 6.)

Taido jakautuu pääasiassa kahteen erityyppiseen osa-alueeseen: liikesarjoihin ja otteluihin. Liikesarjat ovat nimeltään *hokei* ja ottelut *jissen*. Molemmissa voi kilpailla niin yksilöinä kuin joukkueina. Näiden lisäksi taidossa voi kilpailla myös ennalta suunnitellussa näytösottelussa nimeltä *tenkai*. Tenkaissa kilpaillaan kuitenkin vain arvokilpailuissa, kuten SM-kilpailuissa, kun taas hokei ja jissen ovat kilpailulajeja myös pienemmissä, taidoseurojen järjestämissä kilpailuissa. (Suomen Taidoliitto RY 2014.)

Hokei on erilaisista ennalta määrätystä tekniikoista koostuva liikesarja, jonka tulisi ulkopäin näyttää ottelulta näkymätöntä vihollista vastaan (Anoschkin 2009: 8). Perushokeita on kymmenen ja näiden lisäksi on myös erilaisia erikoishokeita. Perushokeissa on ideana oppia vartalon eri liikeperiaatteita, jotka ovat samalla taidon viisi eri tekniikkaluokkaa. (Anoschkin 2009: 8.) Jokaista tekniikkaluokkaa kohden on siis kaksi hokeita. Näissä hokeissa voi myös olla tekniikoita muista tekniikkaluokista, mutta pääosin niissä keskitytään aina yhden tekniikkaluokan tapaan liikkua ja käyttää hyväksi vartaloa.

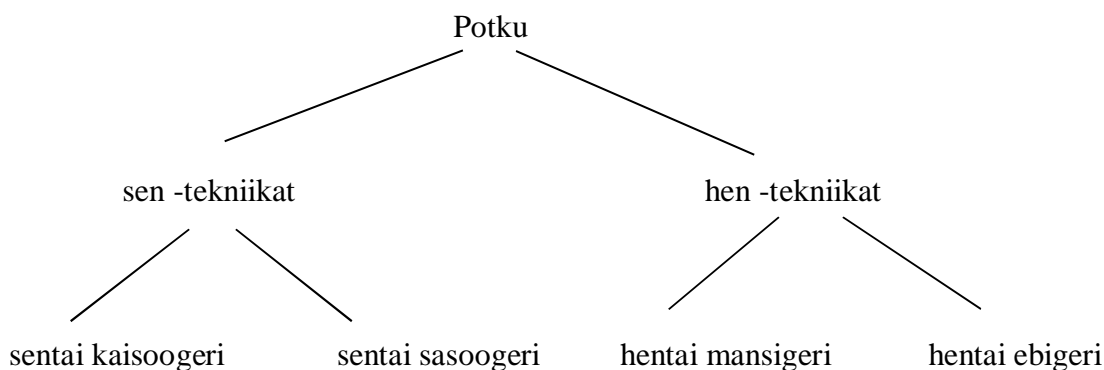
Jissen on lyhyt ottelu todellista vastustajaa vastaan, eikä siinä ole tekniikkaluokilla yhtä paljon merkitystä. Ottelija saa siis valita itse, mitä tekniikoita hän käyttää. Merkitystä tekniikkaluokalla on siinä, että jokaisella luokalla on oma tavoitteellinen osuma-alue, ja jos ottelija osuu tekniikkaluokan mukaiselle osuma-alueelle, hän saa enemmän pisteitä. Väärästä osuma-alueesta, kuten päästä (pääosumat on kielletty taidossa) tai liian alas tulevasta osumasta voi saada varoituksen. Otteluajan päätyttyä enemmän pisteitä saanut voittaa. Tasatilanteessa vähemmän varoituksia saanut voittaa. Mikäli pisteiden ja varoitusten jälkeen ollaan edelleen tasatilanteessa, ottelun tuomarit päättävät voittajan esimerkiksi sen avulla, kumpi ottelijoista on ollut aktiivisempi ottelussa. (Suomen Taidoliitto RY 2014.)

4.1.Yleisimmistä termeistä ja niiden luokittelusta taidossa

Kielessä termejä voidaan muodostaa esimerkiksi johtamalla, sanaliitoilla tai tekemällä yhdyssanoja (Haarala: 1981:16–17, Pitkänen 2008: 107). Taidossa käytetyn kielimuodon suhteen on vaikea erotella, ovatko termit sanaliittoja vai yhdyssanoja. Periaatteessa ne ovat sanaliittoja, koska esimerkiksi oppaissa ne kirjoitetaan erikseen, mutta toisaalta, jos termejä käytettäisiin suomenkielisinä, olisivat ne todennäköisesti yhdyssanoja. Termit muodostetaan siten, että ne sisältävät aina tekniikkaluokan ilmaisevan etuliitteen, ja viimeisenä on tieto siitä, onko tekniikka potku vai lyönti. Näiden välissä voi vielä olla erilaisia tarkentavia määrittäjiä, koska samassa tekniikkaluokassa voi olla useampia potkuja, esimerkiksi *hentai mansigeri* ja *hentai ebigeri*. Hyvälle termille olisi kuitenkin olennaista, että se on lyhyt (Haarala 1981: 37), mutta tämä on usein ristiriidassa sen kanssa, että termien pitäisi olla kuvaavia. Tämän takia termejä usein lyhennetäänkin tai niille keksitään yleistajuisia termejä rinnalle. Tämä on yleistä myös taidon erikoiskielessä. Esimerkiksi tekniikasta nimeltä *hentai mansigeri* puhutaan usein vain nimellä *mansi*.

Termien muodostus liittyy vahvasti sanaston käsitejärjestelmiin, koska käsite on nimityksen merkityssisältö (Haarala 1981: 19). Käsitteitä eli mielikuvia tarkoiteista muodostetaan juuri tarkoiteen ominaisuuksien perusteella. Taidon erikoiskielessä tarkoiteet ovat toimintaa ja erilaisten tekniikoiden suorittamista. Käsitteet ovat harrastajan mielikuvia tehtävistä suorituksista. Käsitejärjestelmät perustuvat erilaisten käsitteiden välisiin suhteisiin. Käsitteiden välillä voi olla hierarkia-, koostumus-, tai funktiosuhde, ja järjestelmät voivat usein myös olla sekakoosteisia (Suonuuti 2006: 13–18).

Taidossa käytettyä sanastoa kuvaa Haaralan (1981) ja Suonuutin (2006) malleista parhaiten hierarkkinen suhde. Yläkäsitteenä voi olla esimerkiksi *potku* ja tämän alakäsitteinä eri tekniikkaluokat, joiden alakäsitteinä taas olisivat yksittäiset tekniikat. Havainnollistaakseni tilannetta esitän alla puudiagrammin muutamista taidossa käytetyistä termeistä.

Kaavio 2: Puukaavio taidotekniikoista

Erityisesti taidoa osaamattomalle olisi luontevaa luokitella taidossa käytetyt termit näin, koska potkut ja lyönnit ovat helposti havaittavissa erilaisiksi tekniikoiksi. Myös harrastajalle tämä on usein relevantti luokittelu esimerkiksi ottelutilanteissa, koska niissä etäisyydellä vastustajaan on suuri merkitys ja siten on relevanttia luokitella potkut ja lyönnit omiksi luokikseen, koska niiden osumaetäisyys on varsin erilainen. Erilaisissa hokeissa ei sen sijaan ole niin merkitsevää se, onko tekniikka potku vai lyönti, vaan tekniikkaluokka, kuten *sen* tai *hen* on oleellisempi tieto harrastajalle. Tämä johtuu siitä, että kaikki sen-tekniikat sisältävät pyörähdyksen akseliin nähden pystysuunnassa, riippumatta siitä, ovatko tekniikat lyöntejä vai potkuja. Jos esimerkiksi tekee liikesarjaa nimeltä *sentai no hokei*, jossa sen-tekniikat ovat tärkeimpiä, on olennaista osata nimenomaan sen-tekniikan perusajatus, tietynlainen pyörähdys, ja yhdistää se erilaisiin tekniikoihin. Sen takia yllä kuvaamani kaltainen puukaavio esittää varsin yksinkertaistetun kuvauksen termien suhteesta toisiinsa.

Alla olen esittänyt toisenlaisen kuvausmallin, joka ottaa paremmin huomioon lajin eri tasot. Taulukossa samanväriset laatikot ovat ikään kuin samanarvoisia. Taido jakaantuu siis samalla tasolla hokeihin ja jisseniin. Näissä taas käytettävään tekniikkaan vaikuttaa joko etäisyys tai tekniikkaluokka. Hokeissa harrastaja ei kuitenkaan pysty valitsemaan niin vapaasti tekniikoitaan kuin jisseniissä, mutta esimerkiksi kilpailuissa kilpailija voi halutessaan muuttaa hokein tekniikoita tietyn rajoituksen saman tekniikkaluokan sisällä. Laatikoissa olevat yksittäiset tekniikat ovat esimerkkejä muutamista lyönneistä ja potkuista.

Taido		Jissen	
		Potkut	Lyönnit
Hokei	sen	sentai kaisoogeri,	sentai no tsuki,
	un		
	hen	untai shoomengeri,	untai ezi tsuki,
	nen		
	ten	tentai hai kooten geri	tentai hai-sententsuki

Taulukko 1: Taidon luokat

Kaikki termit taidossa rakentuvat sen avulla, mihin tekniikkaluokkaan kyseisen termin tarkoite eli itse tekniikka kuuluu. Tällainen luokittelu on taidossa tärkeää, koska pelkän tekniikkaluokan muistaminen voi myös auttaa muistamaan, mitä esimerkiksi tietyssä liikesarjassa pitää seuraavaksi tehdä. Alla on esimerkki tämänkaltaisesta tilanteesta. Siinä tutkija, JK, harjoittelee uutta liikesarjaa informantin N1 kanssa, ja he muistelevat, mitä täytyy missäkin kohdassa tehdä. Informantti N1 mainitsee vain tekniikkaluokan *sengi* eikä esimerkiksi kerro, tuleeko potku vai lyönti, ja silti JK ymmärtää, mitä hänen täytyy tehdä.

Esim. 1

JK: ööm. ↑joo (.) sit tulee se pot{(.)ku?
{JK *potkaisee*

N1: **sengi**,
(5.0)((tauon aikana JK ja N1 tekevät sengin
eli tietyyntyyppisen pyörähdyksen))

JK: sit tulee viel,
(2.0)((tauon aikana JK ja N1 potkaisevat))

N1: ja (.) suoraa,

Koska tekniikkaluokilla on suuri merkitys lajin harrastajille, esittelen lyhyesti kaikki luokat ja näin ollen samalla kaikki tekniikkaluokkaa ilmaisevat etuliitteet. Kaikki tekniikkaluokat ovat saaneet ideansa erilaisista luonnonilmiöistä ja niiden hahmoista (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16).

4.1.1. Sen-tekniikat

Sen-tekniikat ovat saaneet ideansa pyörteisestä myrskytuulesta (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16). Tekniikoissa tehdään vartalon akseliin nähden pystysuunnassa nopea pyörähdys ennen potkua tai lyöntiä ja samalla mennään alaspäin. Liikerata on tasaisesti alaspäin suuntautuva ellipsi. Vartalon liikettä hyödynnetään voimantuotossa ja juuri pyörimisliikkeestä saadaan voima lyöntiin tai potkuun. (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16.)

Kaikki tekniikat, joissa hyödynnetään tällaista pyörähdysliikettä, sisältävät nimessään etuliitteen *sen*. Alla olevassa kuvasarjassa on näytetty vaihe vaiheelta sen-tekniikan idea. Tekijä lähtee taidon perusasennosta eli asennosta nimeltä *kamae*. Toisessa vaiheessa tekijä pyörähtää tehden samalla päänsuojauksen, kolmannessa hän ikään kuin torjuu ensimmäisellä kädellään vastustajan iskun ja viimeisessä toinen käsi lyö. Näin tekijä saa voiman lyöntiinsä pyörimisliikkeestä.

Kuva 1: Sen-tekniikanluokan idea. Suomen Taidoliitto 1999.

4.1.2. Un-tekniikat

Un-tekniikoiden tarkoitus on kuvastaa rantaan iskeytyvää aaltoa (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16). Siinä liike suuntautuu samanaikaisesti voimakkaasti alaspäin, mutta myös eteenpäin. Un-tekniikoissa tärkeää on pitää liike nopeana ja voimakkaana, koska voima potkuihin ja lyönteihin saadaan nimenomaan suoraviivaisesta ja voimakkaasta etenemisestä. (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16.) Kaikissa tämän tekniikkaluokan tekniikoiden nimessä on etuliite *un*. Alla olevassa kuvasarjassa on vaiheittain esitetty un-tekniikoiden idea.

Kuva 2: Un-tekniikkaluokan idea. Suomen Taidoliitto 1999.

4.1.3. Hen-tekniikat

Hen-tekniikoiden ajatus on käyttäytyä kuin nopeasti muotoaan muuttava pilvi (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16). Niissä voima saadaan yhdenaikaisesta ylä- ja alavartalon liikkeestä eri suuntiin. Näin omaa kehoa käytetään ikään kuin vipuvartena ja sitä kautta tuodaan voimaa potkuihin ja lyönteihin. Tekniikoissa pyritään siis pudottamaan ylävartalo nopeasti alas samalla, kun jalka nousee ylös ja potkaisee. (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16.) Alla oleva kuvasarja esittää esimerkin tällaisesta tilanteesta.

Kuva 3: Hen-tekniikkaluokan idea. Suomen Taidoliitto 1999.

4.1.4. Nen-tekniikat

Nen-tekniikoiden malli luonnosta on voimakas vesipyörre, joka imaisee uhrinsa mukaan. Siinä voima tekniikoihin saadaan vartalon pyörimisliikkeestä, joka tapahtuu vaakasuunnassa oman akselinsa ympäri. (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16.) Tällaisia liikkeitä ovat esimerkiksi erilaiset kaadot, joissa vastustaja otetaan otteeseen jaloilla ja kaadetaan kääntämällä omaa kehoa vaakasuunnassa sekä erilaiset potkut, joissa

pyörähdetään vaakasuunnassa ennen potkua. Alla oleva kuvasarja näyttää esimerkin tällaisesta potkusta.

Kuva 4: Nen-tekniikkaluokan idea. Suomen Taidoliitto 1999.

4.1.5. Ten-tekniikat

Ten-tekniikat ovat saaneet ideansa pallosalamasta. Niissä voima tulee nopeasta pyörimisestä, joka yhdistetään odottamattomaan suuntaan ja etäisyyteen. (Suomen Taidoliitto RY 2003: 16.) Tällaisia tekniikoita ovat esimerkiksi kuperkeikkoihin ja kärrynpyöriin yhdistettävät potkut ja lyönnit. Ten-tekniikoissa etäisyyttä voi vaihdella laajasti, koska esimerkiksi kärrynpyörän voi tehdä hyvinkin laajana ja pitkälle ulottuvana tai aivan paikaltaan, lähes taaksepäin. Tämän kuvastaa pallosalaman ideaa yllättävästä ja arvaamattomasta iskusta. Alla olevassa kuvasarjassa harrastaja tekee kuperkeikan ja yhdistää sen lyöntiin.

Kuva 5: Ten-tekniikkaluokan idea. Suomen Taidoliitto 1999.

4.2. Luokittelun ongelmaisuudesta

Yllä olen esittänyt erilaisia luokitteluita taidossa käytetyille termeille, kuten luokittelun eri tekniikkaluokkien mukaan. Luokitteluun liittyy kuitenkin aina ongelmia muun muassa luokkien sekakoosteisuuden takia. Esimerkiksi taidossa eri tekniikkaluokkien tekniikoita voidaan myös yhdistellä, jolloin jakoa eri luokkien välille ei voi niin selkeästi tehdä. Ongelmaista luokittelusta tekee myös se, että lajia osaamattomat ja harrastajat luokittelevat tekniikoita eri tavoin jo ihan siitäkin syystä, että lajia osaamattomilla ei ole tietoa japaninkielisistä termeistä. Myös harrastajat keskenään saattavat luokitella tekniikoita varsin eri tavoin, koska jokainen voi hahmottaa liikkeitä omalla tavallaan ja käyttää erilaisia muistisääntöjä liikkeiden ja liikesarjojen oppimiseen. Joku voi esimerkiksi muistaa liikkeen, että se on ”se, missä tulee se puikkaus” ja toinen muistaa saman liikkeen niin, että se on ”se, missä ensin hämätään vastustajaa”.

Luokittelu ja sen ongelmaisuus hyvä pitää mielessä variaationanalyysin kannalta sikäli, että eri liikkeiden hahmottaminen eri tavalla voi vaikuttaa siihen, miten harrastaja käyttää termejä. Jos ei esimerkiksi muista, mihin tekniikkaluokkaan jokin tietty tekniikka kuuluu, voi joutua kysymään ja hakemaan tarkempia ohjeita. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi, kun ohjaaja sanoo, että valitkaa jokin tekniikka hen-tekniikkaluokasta ja harjoitelkaa sitä. Jos harrastaja ei muista, mitkä ovat hen-tekniikkaluokan tekniikoita, hän joutuu pyytämään lisäohjeita, vaikka osaisikin vaaditunlaisen tekniikan. Ohjaaja voi myös välttää tällaisen tilanteen antamalla ohjeistuksessaan esimerkkejä tekniikoista. Variaatioon vaikuttavat siis harrastajan näkökulmasta luokittelujärjestelmän hahmottaminen ja toisaalta ohjaajan näkökulmasta oletus siitä, kuinka harrastajat hahmottavat ja muistavat tekniikat.

5. Termien kieli

Taidossa käytetyt termit muodostuvat yleensä pääsanasta, kuten *geri* eli *potku* tai *tsuki* eli *lyönti* ja näitä määrittelevistä etuliitteistä. Termit etuliitteineen voivat olla kokonaan japaniksi tai ne voivat olla erilaisia sekakielisiä muotoja. Joistain

tekniikoista on myös mahdollista käyttää kokonaan suomenkielistä termiä, kuten *kuperkeikka*, mutta kaikille tekniikoille ei ole olemassa suomenkielistä vastinetta. Sellaisissa kohdissa, joissa on mahdollista käyttää kumpaa tahansa kieltä, voidaan kielen valinnalla esimerkiksi osoittaa, että puhujilla on samanlaiset taustatiedot käsiteltävästä aiheesta (Brown & Levinson 1987: 103). Puhujat voivat siis luoda yhteisen perustan käyttämällä samoja termejä ja tehdä samalla eroa niihin, jotka eivät osaa käytössä olevia termejä (Gumperz: 1982). Kielen valintaan vaikuttavat usein kuitenkin monet muutkin tekijät, kuten konteksti ja sosiaaliset taustamuuttujat, ja siksi tarkastelen termien käyttöä kaikkien taidossa esiintyvien kielivaihtoehtojen näkökulmista erikseen ja analysoin esimerkkien avulla, mitkä tekijät vaikuttavat kielen valintaan kulloisessakin tilanteessa.

Alla on taulukko, jossa on eritelty termin kielen mukaan kaikki aineistoni esiintymät.

Kieli	Esiintymiä (kpl)
Kokonaan suomenkielisiä	42
Kokonaan japaninkielisiä	142
Suomi-japani	3
Japani-suomi	12
Yhteensä	199

Taulukko 2: Termien kieli

Suurin osa aineistoni termeistä on yksikielisiä ja nimenomaan japaninkielisiä. Myös kaikista muista mahdollisista kielivaihtoehtoista on kuitenkin esiintymiä, ja seuraavaksi tarkastelenkin jokaista taulukon kieliryhmää erikseen ja havainnollistan, millaisia funktioita kielen valinnoilla kussakin ryhmässä on.

5.1. Kokonaan suomenkieliset termit

Kaiken kaikkiaan aineistoni esiintymistä noin 21 % on kokonaan suomenkielisiä termejä ja loput 79 % joko kokonaan japaninkielisiä tai erilaisia sekakielisiä muotoja. Suomeksi ilmaistaan yleensä asiat, jotka ovat arkipäiväisiä, eivätkä varsinaisesti liity

nimenomaan taidoon, kuten *oikea* ja *vasen*. Näillekin on kuitenkin olemassa japaninkieliset vastineet ja osa harrastajista käyttää niitä toisia enemmän. Suomenkielisiä termejä käytetään niin tekniikoista kuin arkisemmistakin aiheista kuitenkin aina uuden alkeiskurssin aloittaessa, jotta kaikki pääsevät helposti mukaan. Usein tällaisissa tilanteissa termit sanotaan sekä japaniksi että suomeksi ja suomenkielisistä termeistä luovutaan vähitellen.

Alla olevassa taulukossa on eriteltyä suomenkieliset termit sellaisiin, jotka voisivat olla myös japaniksi ja sellaisiin, joille ei ole ollenkaan käytössä japaninkielistä vastinetta.

Termit, joille on myös japaninkielinen vastine	35
Termit, joille ei ole japaninkielistä vastinetta	7
Yhteensä	42

Taulukko 3: Suomenkielisten termien jakautuminen

Koska suurimmalle osalle termeistä olisi myös japaninkielinen termi käytettävissä, on mielenkiintoista nähdä, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että informantit valitsevat suomenkielisen termin. Seuraavaksi käsittelemme suomenkielisten termien käytön funktioita ja sen jälkeen tarkastelen termejä vielä taustamuuttujien ja kontekstin valossa.

5.1.1. Suomenkielisten termien funktioista

Mitä suomenkielisillä termeillä tehdään erilaisissa tilanteissa? Opetetaanko niiden avulla esimerkiksi uusille harrastajille lajisanastoa vai johtuuko suomen kielen käyttö kenties siitä, ettei harrastaja muista japaninkielisiä? Joskus käytetään esimerkiksi termiä *pikkuaskel*, vaikka kaikkien hieman pidempään harrastaneiden pitäisi periaatteessa osata japaninkielinen termi *ninoashi*, koska kyseinen tekniikka täytyy osata ensimmäisessä vyökokeessa. Tämä ei välttämättä käytännössä aina toteudu, koska usein voi kuitenkin osata suorittaa erilaisia tekniikoita, vaikkei niiden nimiä

välttämättä tietäisi tai muistaisi. Tässä alaluvussa käyn esimerkkien avulla läpi, minkälaisia funktioita suomenkielisten termien käytöllä keskusteluissa on.

Alla on esimerkki harjoituksista, joissa informantti N1 ja tutkija JK käyvät läpi heille uutta hokeita ja sitä kautta päätyvät puhumaan tekniikoiden perusteista.

Esim. 2: Oppiminen, sanahaku

N1: nii, (.) potkun vaikutus ja siitä heti (.)
 kamaihin. (.) mitä se o jap- japaniks ku
 jos on tekniikalla kolme (.) ja se viimeinen
 on se (.) ↑**vaikutus**.
 JK: kimegi.
 N1: kimegi. joo?

Yllä olevassa esimerkissä informantti N1 sanoo ensimmäisellä rivillä suomeksi *potkun vaikutus*. *Potku* voi olla suomeksi sen takia, että informantti ei muista, mikä *vaikutus* on japaniksi ja käyttää silloin molemmista suomenkielistä muotoa. On myös mahdollista, että suomenkielinen muoto johtuu siitä, että informantti suorittaa liikesarjaa samalla, kun selittää tekemistään ääneen. On helpompi käyttää äidinkieltään kuin vierasta kieltä, kun samalla keskittyy vaikeiden tekniikoiden tekemiseen. Samassa vuorossa on kuitenkin japaninkielinen *kamai*, joten kaikki termit eivät kuitenkaan ole suomeksi, vaikka informantti keskittyykin tekemiseen. Tämä johtuu siitä, ettei kyseiselle termille ole varsinaista suomennosta vaan suomeksi joutuisi käyttämään pitkää ja kömpelöä selitystä, kun japaniksi riittää yksi sana. Erikoiskielissä tämä on yleistä, koska niissä yksi termi vastaa yhtä tiettyä tarkoitetta, kuten esitin käsitteiden, määritelmien ja tarkoitteiden suhteiden kolmiomallissa luvussa 2.2. Esimerkin 2 tapauksessa japaninkielinen termi *kamai* on siis erikoiskielen mukainen varsinainen termi, kun taas suomenkielinen vastine olisi lähinnä määritelmän kaltainen kielellinen kuvaus.

Termin *kamai* molemmin puolin on tauot, mutta kyseessä ei kuitenkaan ole tässä kohtaa sanahaku eivätkä tauot johdu siitä, että termi olisi jotenkin vaikea. Tauot johtuvat siitä, että informantti suorittaa tekniikoita samanaikaisesti ja sanoo *kamai* sitten kun saa tehtyä kyseisen liikkeen. Kun informantti lopettaa suorittamisen, hän ryhtyy pohtimaan, mitä on japaniksi se, mitä hän juuri äsken teki. Informantti aloittaa

sanahaun kysymällä suoraan, *mitä se on japaniksi* ja jatkaa sitten avaamalla, minkälaista termiä hän hakee. Ennen suomenkielistä termiä *vaikutus* informantti pitää tauon, millä sanahakutilanteissa voidaan merkitä, että tuleva sana on jollain tavalla ongelmallinen (Kuruhila 2008: 115). Myös äänenkorkeudenmuutos sanan alussa viittaa siihen, että informantti tiedostaa, että hänen tarjoamansa ehdotus on jotenkin erikoinen. Tällaisen poikkeavan koodin pohjustaminen on tavallista sellaisissa tilanteissa, joissa jokin tietty koodi on odotuksenmukainen ja poikkeava koodi merkitään, jotta keskustelukumppanit tietäisivät, että puhuja tiedostaa käyttävänsä odotuksenvastaista koodia (Kuruhila 2008: 121). Tällainen tietyn koodin merkitseminen liittyy myös Gumperzin (1982: 66) ”me-” ja ”he-koodeihin”.

”Me-koodi” on tyypillisesti epämuodollisempi ryhmän sisäinen kielimuoto ja ”he-koodi” taas formaalimpi, jäykempi ja usein vähemmän persoonallinen kielimuoto. ”Me-koodiin” liitetään siis usein vahvasti positiivisia mielikuvia ja se onkin ryhmän sisällä yleensä odotuksenmukainen. (Gumperz 1982: 66.) Puhuja voi kuitenkin valita myös ”he-koodin”, jolla yleensä esimerkiksi referoidaan toista puhujaa tai osoitetaan jonkinlaisia mielipiteitä ja suhtautumista tiettyihin asioihin. Koodin valinnalla puhuja siten ilmaisee, kuinka hänen vuoronsa pitäisi tulkita (Kuruhila 2008: 120–121). Kun koodin valinta ei ole vapaaehtoista, esimerkiksi termien puutteellisen osaamisen vuoksi, voi puhuja merkitä poikkeavan koodin ongelmalliseksi. Näin puhuja ikään kuin suojelee kasvojaan sillä, että hän perustelee poikkeavan koodin käytön ja ilmaisee kuitenkin hallitsevansa koodin siten, että tiedostaa käyttävänsä normista poikkeavaa koodia (Kuruhila 2008: 120–121). Taidossa japaninkielinen koodi on siis usein odotuksenmukainen, eikä siihen kiinnitetä huomiota. Sen sijaan suomenkieliset ilmaukset keskustelussa ovat tilanteesta riippuen koodinvaihdon kaltaisia poikkeamia, jotka merkitään joillain tavoin ongelmallisiksi ja odotuksenvastaisiksi.

Alla on esimerkki, jossa on myös kyseessä kielenoppiminen ja japaninkielisten ja suomenkielisten termien käyttö rinnakkain. Tilanne on kuitenkin varsin erilainen kuin edellisessä esimerkissä, koska tämän esimerkin tilanteessa on menossa tarkkaan määritetyt harjoitusten loppurutiinit, joihin kuuluvat kumarrukset ja kiitokset. Tällaisessa tilanteessa henkilö, jolla on harjoitusten ylin vyöarvo, on yksin edessä ja muut ovat vyöarvojärjestyksessä rivissä hänen takanaan. Ylin vyö on aluksi selin

muihin nähden ja kääntyy tiettyssä vaiheessa niin, että hän on kasvot muita kohden. Rivin ensimmäinen, eli toiseksi korkein vyöarvo, huutaa käskyt, joiden mukaan rivissä toimitaan.

Esim. 3: Uusien harrastajien opastaminen

N4: seza.(.) mokusoo **silmät kiinni.** (,) kaimoku,
silmät auki somenitaishite (.) ↑rei. (.)
kumarretaan, (,) ((tauon aikana ylin vyö
edessä kääntyy kasvot riviin päin))
N.N. senseinitaishite ↑rei.
arigatokosaimastaa, **kiitetään ylintä vyötä** (.)
otakaini ↑rei. arigatokosaimastaa, **kiitetään
treenikavereita.**

Esimerkki on tilanteesta, jossa on paljon aloittelijoita mukana, joten käskyt sanotaan molemmilla kielillä. Usein näin tehdään muutamien ensimmäisten harjoitusten ajan, mutta suomenkielisistä termeistä luovutaan sen jälkeen ja jatketaan vain japaninkielisten termien käytöllä. Ensiksi informantti N4 sanoo komennon *seza*, jota hän ei kuitenkaan suomenna, vaan menee tauon aikana kyseiseen asentoon, polvi-istuntaan, ja sen jälkeen sanoo uuden komennon, jonka hän suomentaa. Komentoa *seza* ei tarvitse suomentaa, koska aloittelijat voivat seurata perässä ja katsoa muilta, mitä täytyy tehdä.

Komento *mokusoo* sen sijaan täytyy suomentaa, koska sitä ei pysty samalla tavalla näkemään ja suorittamaan matkimalla muilta harrastajilta. Kun N4 on komentanut *silmät kiinni*, on puheessa pidempi tauko, jonka aikana harrastajien tulisi rauhoittua ja keskittyä hengitykseensä. Tämän jälkeen hän komentaa samalla tavalla käskyn *silmät auki*, ja sitten tulee kaksiosainen käsky, jonka sanottua hän kumartaa puheessa olevan tauon aikana ja vasta sitten suomentaa käskyn *kumarretaan*. Tässä käskyn suorittaminen eli kumartaminen tehdään japaninkielisen komennon *rei* jälkeen, eikä enää suomenkielisen *kumarretaan* jälkeen. Informantti kokee kuitenkin tarpeelliseksi selittää, mitä käsky tarkoitti. Tämä voi johtua siitä, etteivät kaikki välttämättä kumartaneetkaan tai suorittivat kumarruksen vasta jälkeenpäin, kun näkivät ensin, mitä muut tekevät. Voi myös olla, että informantilla on tarkoituksena myös opettaa

japaninkielisiä termejä ja suomentamalla käskyt hän olettaa aloittelijoiden oppivan ne nopeammin.

Seuraavissa komennoissa toimitaan samalla tavalla kuin äskeisessäkin. N4 komentaa ensiksi japaniksi *senseinitaishite rei* ja kumarruksen aikana N4 sanoo *arigatokosaimastaa* eli *kiitos*. Tämän jälkeen N4 taas suomentaa, mitä edellinen japaninkielinen vuoro tarkoitti: *kiitetään ylintä vyötä*. Lopuksi kumarretaan ja kiitetään samalla tavalla vielä harjoittelukavereita. Suomenkieliset ilmaukset toimivat tässä tilanteessa siis japaninkielisten termien ja suoritettavien tehtävien selittäjinä, eivätkä varsinaisina käskyinä. Suomenkielisten selitysten avulla pyritään tekemään selväksi, mitä missäkin vaiheessa täytyy tehdä ja niiden avulla autetaan myös uusia harrastajia oppimaan vähitellen japaninkielisiä nimityksiä harjoiteltaville asioille. Suomenkieliset ja japaninkieliset ilmaukset ovat puhetekoina siis varsin erilaisia.

Suomenkielisten termien käytöllä on myös muita funktioita kuin kielenoppiminen ja opettaminen. Alla on kaksi esimerkkiä tilanteista, joissa suomenkielisillä termeillä erotetaan eri tekniikoita toisistaan. Esimerkissä 4 keskustelevat kaksi lähes samantasoista harrastajaa ja esimerkissä 5 huomattavasti ylemmän vyöarvon harrastaja ohjeistaa kahta vähemmän aikaa harrastanutta.

Esim. 4: Tekniikan opettaminen ja ero termien välillä

N2: sitä mä mietin sitä sun (.) **takakiertopotku**.
 et se on vähän sensoomainen et se ei oo ihan,
 M3: ei mitä siis (.) fusooahan pitäs olla ilmassa.
 (.) eihä se nyt,
 N2: mutta kun se **potku**,
 M3: mm.

Esimerkissä 4 tehdään eroa erilaisten tekniikoiden ja termien välillä. Siinä informantti N2 ryhtyy ohjaamaan informanttia M3. N2 tekee selkeän eron yleisemmän termin *takakiertopotku* ja juuri tietynlaisen tekniikan, *sensoogerin*, välillä. N2 esittää, että tehty tekniikka on hieman *sensoomainen* eli sellainen kuin

sensoogerin pitäisi olla, mutta se ei ole aivan, joten se on takakiertopotku. M3 tuo kuitenkin esiin, että hän on eri mieltä ja on tarkoittanut erilaista tekniikkaa, fusoogeriä eikä sensoogeriä. N2 jatkaa kuitenkin suomenkielisellä termillä *potku*, koska hän ei ole samaa mieltä toisen informantin kanssa siitä, että tehty tekniikka olisi oikeaoppinen fusoogerikaan. Esimerkissä näkyy siis selkeästi, että yksi erikoiskielen termi vastaa yhtä tietynlaista tarkoitetta. Esimerkissä informantti N2 tekee eron informantin M3 tekemän tekniikan eli tarkoitteen ja hänen tarjoamaan termin välille. Tarjottu termi ei N2:n mielestä vastaa tarkoitetta, joten puhujat joutuvat neuvottelemaan merkityksestä.

Alla olevassa esimerkissä ylemmän vyöarvon harrastaja M3 opettaa kahta selkeästi vähemmän harrastanutta.

Esim. 5: Eronteko tiettyihin termeihin

M3: ja **sivupotkus** se varsinkin korostuu
 (.) et jos mä teen näin (,)((tauon aikana M3
 potkaisee))
 ni tää on tää senso hankku mut jos
 mä haluun tehdä **suoran sivupotkun** ni
 mul pitää polvi työntyy siihen linjalle.
 (.) siin on pieni niinku voiman akselin ero.

Esimerkissä 5 tehdään myös eroa termien ja tarkoitteiden eli vastaavien tekniikoiden välillä. Siinä erotetaan *suora sivupotku* ja *sensoo* eli *hentai sensoojeri* ja *hankku* eli *hentai hangetsuute* toisistaan. M3 ohjaa kahta vähemmän harrastanutta ja kertoo, että jos tekee tietyllä tavalla, niin kyseessä on *sensoo* tai *hankku*, mutta jos haluaa tehdä suoran sivupotkun, on tekniikka tehtävä eri tavalla.

Japaninkielisillä termeillä on siis varsin spesifi merkitys ja suomenkieliset termit ovat usein yleisemmän tason termejä. Suomenkielisiä termejä voidaan käyttää opetustilanteissa, niin kielenoppimisen kuin tekniikoiden oppimisenkin kannalta. Suomenkielisillä termeillä voidaan hakea japaninkielisiä vastineita ja suomenkielisiä termejä voidaan käyttää rinnakkain japaninkielisten kanssa, jotta aloittelijat pysyvät paremmin mukana. Niillä voidaan myös opettaa eroa eri tekniikoiden välillä, koska

japaninkieliset nimitykset eri tekniikoille ovat varsin tarkkoja ja tietty termi vastaa aivan tietynlaista tekniikkaa. Näin ollen suomenkielisillä termeillä pystytään ilmaisemaan se, ettei tekniikka ollut täsmälleen sellainen kuin termiä vastaavan tarkoitteen eli tekniikan kuuluisi olla.

5.1.2. Suomenkieliset termit suhteessa sosiaalisiin taustamuuttujiin ja kontekstiin

Tässä luvussa tarkastelen sosiaalisten taustamuuttujien, kuten vyöarvon, sekä kontekstin vaikutusta termien käyttöön. Tutkin, puhutaanko esimerkiksi harjoituksissa ja vapaa-ajalla eri tavalla ja vaikuttaako puheenaihe jotenkin siihen, miten termejä käytetään.

Alla oleva esimerkki on omatoimisista harjoituksista, joissa ei ole ohjausta. Tällaisten harjoittelujen ohessa keskustellaan usein monista eri aiheista eikä vain taidosta tai parhaillaan tehtävistä harjoitteista. Kyseissä katkelmassa informantti N1 kertoo peruskoulun liikuntapäivästä.

Esim. 6: Taidoon liittymätön tapahtuma

N1: nii? ni sit mä siel niinku (.) ne (.) lapset
 siellä (.) tota (.) pihalla ne vaan teki just
 jotain niinku **puolivoltteja**_ja (.) ja silleen.
JK: ihan muuten vaan. ((nauraa)) (.) joo.
N1: miksei? ((nauraa))

Esimerkissä informantti N1 käyttää suomenkielistä termiä *puolivoltti*, vaikka sille on olemassa myös japaninkielinen termi *udesenten* ja puheessa usein vain *ude*. Vaikka *ude* olisi lyhyempi ja yksinkertaisempi termi, informantti valitsee kuitenkin suomenkielisen vaihtoehdon.

Tässä esimerkin tilanteessa se johtuu ennen kaikkea puheenaiheesta. Vaikka keskustelu käydään taidoharjoituksissa, ei puheenaihe varsinaisesti liity taidoon. Informantti kertoo olleensa mukana erään peruskoulun liikuntapäivässä ja lasten tehneen siellä erilaisia akrobaattisia liikkeitä, kuten puolivoltteja. Tapahtumassa

olleet lapset eivät harrasta taidoa eivätkä välttämättä edes tiedä taidosta mitään. Lapset eivät siis tee puolivoltteja taidotekniikoina, vaan muista syistä erilaisina hauskoina harjoitteina. Siksi tällaisessa tilanteessa on luonnollista valita suomenkielinen ilmaus eikä japaninkielistä.

Alla on esimerkki, jossa osittain myös näkyy puheenaiheen vaikutus termien käyttöön, mutta myös eroja eri vyöarvoisten harrastajien välillä. Esimerkin keskusteluun osallistuu 2 naista ja 1 mies, joista N2 ja M3 ovat lähes samalla tasolla vyöarvojärjestelmässä ja N3 on huomattavasti vähemmän harrastanut.

Esim. 7: Eri vyöarvoja

N3: jos mä mietin esimerkiksi
mansin [(--)

N2: [nii mut tossa sä et voi enää
odottaa et sä tiedät et sielt tulee sillon
sä voit tehdä vähän hitaammin sen **väistön**.

M3: hitaus on tuol paras,

N3: mutta jos aattelee esimerkiks et toinen
tekee sensoon (.) ni mun on pakko väistää ni
mä pääsen sit nopeesti

N2: niin (.) joo mutta (.) ku sä näät et se **potku**
tulee sit sä tässä voit (.) {näin.
{N2 tekee väistön

Esimerkissä vain informantti N3 käyttää japaninkielisiä termejä *mansi* ja *sensoo* ja muut käyttävät suomenkielisiä termejä, kuten *väistö* ja *potku*. Ylempivöiset N2 ja M3 kyllä myötäilevät informantin N3 vuoroja, eivätkä kiinnitä huomiota japaninkielisiin termeihin, mutta he eivät itse jatka omissa vuoroissaan japaninkielisillä ilmauksilla. On mahdollista, että ylemmät vyöarvot ovat niin arvostettuja taidoyhteisön jäseniä, ettei heidän tarvitse osoittaa osaamistaan erikoisempien termien käytöllä. Tai slangille tyypillisesti he voivat näin myös luoda kontrastia itsensä ja muiden, tässä tapauksessa alemmivöisen, välille (Hagman 2009: 78). Tässä tilanteessa suomenkielisten termien käyttö johtuu kuitenkin enemmän siitä, että N2 puhuu yleisemmällä tasolla erilaisista tekniikoista, kun taas N3 viittaa nimenomaan tiettyihin tekniikoihin. Suomenkieliset termit ovat aineistossani yleisesti ottaen japaninkielisiä generisempiä ilmauksia, jotka viittaavat laajemmin esimerkiksi

erilaisiin väistöihin tai potkuihin, eikä niillä useinkaan viitata mihinkään tiettyyn tekniikkaan. Kielen valinta ei siis tällaisissa tilanteissa yleensä johdu osaamattomuudesta tai statuksesta puheyhteisössä, vaan erikielillä termeillä on vain erilainen viittausala. Suomenkieliset termit olisivat yllä olevassa esimerkissä helposti muutettavissa japaninkielisiksi, mikäli informantti haluaisi tarkentaa, millaisesta väistöstä ja potkusta hän puhuu. Koska tarkennukselle ei kuitenkaan ole tarvetta, hän käyttää suomenkielisiä termejä.

Kokonaan suomenkielisiä termejä esiintyy siis kaikilla vyöarvoilla ja niin miehillä kuin naisilla. Taustamuuttajat eivät siis näytä vaikuttavan siihen, miten suomenkielisiä termejä käytetään. Sen sijaan funktiot ja osittain kontekstikin näyttävät vaikuttavan termien käyttöön. Suomenkielisten termien käytöllä on monia funktioita kielen ja tekniikoiden oppimisesta ja ohjaamisesta aina kontekstin ja mahdollisesti myös statuksen ilmaisemiseen. Aineistoni perusteella puheenaihe vaikuttaa käytettyihin termeihin, kuten esimerkissä 6, mutta sen sijaan ympäristöllä ei näytä olevan vaikutusta: harjoituksissa ja vapaa-ajalla termejä käytetään samalla tavalla.

5.2. Kokonaan japaninkieliset termit

Pääsääntöisesti kaikki varsinainen lajisanasto on kokonaan japaniksi. Tämä näkyy selkeästi aineistossani, jossa 71 % käytetystä lajisanastosta on kokonaan japaninkielistä. Japaninkieliset termit muodostetaan siten, että pääsanana eteen lisätään kuvaavia ja tarkentavia määritteitä. Esimerkiksi tekniikkaluokkaa ilmaiseva etuliite *sentai* kertoo, että tekniikka sisältää tietynlaisen pyörähdyksen, kuten *sentai no tsuki* / *sentai kaisoogeri*. Sananmuodostus toimii siis kutakuinkin samalla tavalla kuin suomessa, mikä voi helpottaa vierassanojen käyttöä suomenkielisissä keskusteluissa.

Erilaisissa harrastajille suunnatuissa oppaissa käytetään lähes poikkeuksetta vain japaninkielisiä termejä, mutta harjoituksissa saatetaan toisinaan käyttää myös suomenkielisiä vaihtoehtoja, kuten edellisessä luvussa totesin. Kaikille erilaisille

lyönneille ja potkuille ei kuitenkaan edes ole olemassa suomenkielisiä vastineita, ja vaikka joistain termeistä onkin mahdollista käyttää suomenkielistä vastinetta, yleensä käytössä on silti japaninkielinen vaihtoehto. Esimerkiksi erilaisissa virallisissa esitteissä tai ohjekirjoissa käytetään termiä *senten*, vaikka suomenkielinen vastine *kuperkeikka* onkin olemassa. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, ettei yleensä ole tarkoituksena tehdä pelkkää kuperkeikkaa vaan se on yhdistettynä johonkin lyöntiin tai potkuun. *Senten* on myös juuri tietynlainen kuperkeikka, kun taas suomenkielinen ilmaus *kuperkeikka* voi kattaa laajemmin erilaisia pään yli tehtäviä pyörähdyksiä. Voi myös olla, että pyritään pitämään yhtenäinen linja termien käytössä, ja koska kaikille termeille ei ole olemassa suomenkielistä vastinetta, on käytettävä japaninkielisiä.

Vaikka käytetyt termit ovat pääsääntöisesti japaniksi, ovat ne kuitenkin huomattavan suomenmukaistettuja. Esimerkiksi termistä *hentai ebigeri* käytetään usein termiä *epi*. Vaikka tällaiset suomenmukaistetut slangimuodosteet eivät varsinaisesti tarkoita japaniksi mitään, lasken ne tässä tutkimuksessa kuitenkin japaninkielisiksi termeiksi, koska ne ovat ikään kuin lyhenteitä japaninkielisistä sanoista.

Alla olevassa taulukossa on eriteltyä japaninkieliset termit sellaisiin, jotka voisivat olla myös suomeksi ja sellaisiin, joille ei ole ollenkaan käytössä suomenkielistä vastinetta.

Termit, joille on myös suomenkielinen vastine	33
Termit, joille ei ole suomenkielistä vastinetta	109
Yhteensä	142

Taulukko 4: Suomenkielisten termien jakautuminen

On mielenkiintoista nähdä, mikä vaikuttaa siihen, että japaninkielinen termi valitaan, vaikka saatavilla olisi myös suomenkielinen vaihtoehto. Ja vaikka suurimalle osalle termeistä ei edes ole olemassa suomenkielistä vastinetta, ne eivät välttämättä ole pelkän leksikaalisen aukon täytteitä vaan niillä voi silti olla myös erilaisia funktioita ja merkityksiä keskusteluissa.

5.2.1. Japaninkielisten termien funktioista

Tässä alaluvussa käyn esimerkkien avulla läpi, minkälaisia funktioita japaninkielisten termien käytöllä keskusteluissa on. Japaninkielisten termien käytöstä on alla esimerkki, jossa tulee esiin erityisesti opettamisen ja auttamisen funktiot. Esimerkissä informantti N4 auttaa harrastajia tietyn tekniikan oppimisessa.

Esim. 8: Kannustaminen, tekniikan opettaminen

N4: kyllä sen **mansin** saa se-(.) siin on silleen
 helppo se **mansigeri** ku se tulee se niinku
 sasoogeri.

Esimerkki 8 on tilanne omatoimisista harjoituksista, joissa informantti N4 opastaa kahta alemman vyöarvon harrastajaa uudessa hokeissa. Hokeissa tehtävä tekniikka nimeltä *mansigeri* tuottaa harrastajille ongelmia ja N4 yrittää kannustaa ja opastaa heitä. Mansigeri on tietyytyyppinen potku ja sasoogeri on muuten sama potku kuin mansigeri, mutta sasoogeriissä ensiksi tehdään sen-tekniikkaluokan liikkuminen ja yhdistetään se mansigeriin.

Informantti opastaa harrastajia kertomalla, että tekniikka on oikeastaan helppo, koska se ei ole pelkkä mansigeri vaan sasoogeri, jossa potkuun saa enemmän vauhtia pyörimisestä, mikä taas helpottaa tekniikan tekemistä. Informantti antaa siis termin *mansigeri* tilalle vain toisen japaninkielisen termin ja olettaa, että tämä auttaa harrastajia suorittamaan tekniikan paremmin. Tämä on mahdollista sen takia, että tekniikoiden nimet ovat varsin tarkkoja ja yksi termi vastaa aivan tietynlaista tekniikkaa. Informantti pystyy siis opettamaan harrastajia siten, että hän ilmaisee harrastajien ajattelevan oikeastaan väärää tekniikkaa ja oikean tekniikan tiedostaminen auttaa saamaan tekniikan oikein. Japaninkielisten termien käytöllä on siis tässä tilanteessa opettamisen lisäksi tarkentamiseen ja tekniikoiden väliseen erontekoon liittyvä funktio.

Myös erilaisten roolien ottaminen tulee selkeästi esiin tässä esimerkissä. Informantti kannustaa harrastajia ensiksi vuorollaan *kyllä sen mansin saa*. Tässä vuorossa N4

käyttää harrastajien slangia *mansi* virallisemman termin *mansigeri* sijaan. Tällä informantti luo ”me-henkeä”, mikä ryhmien oman slangin tarkoitus usein onkin (Mantila 2004: 340). Hän erottautuu näin virallisemmasta ohjaajan roolista ja osoittaa olevansa yksi harrastajista. Kannustamisen jälkeen N4 siirtyy käyttämään virallisempia termejä *mansigeri* ja *sasoogeri* ja näin ottaa ohjaajan roolin itselleen. Tällainen vaihtelu on tavallista vuorovaikutusroolista toiseen siirryttäessä (Lappalainen 2004: 303). Erving Goffman (1981: 126–128) käyttää termejä asento ja asennonvaihto, joilla hän tarkoittaa puhujan suhtautumista ja roolia vuorovaikutuksessa. Tällaista asennonvaihtoa eli toiseen rooliin siirtymistä tai toisenlaisen näkökulman ottamista osoitetaan yleensä nimenomaan koodinvaihdolla sekä erilaisilla prosodisilla keinoilla (Lappalainen 2004: 303).

Seuraavassa esimerkissä on edellisestä poiketen tekniikoiden opetteluun sijaan kyse kielenoppimisesta. Esimerkin tilanne on ravintolassa käydystä keskustelusta. Informantit ovat juuri suorittaneet vyökokeen ja lähteneet sen jälkeen ravintolaan. Keskustelun aiheena ovat vyökokeessa suoritettavat tehtävät.

Esim. 9: Kielen opettaminen, sanahaku

N5:	mut onks siin silti nää (.) koo ken ten [kaa.]
M2:	[joo]
	on se on yks korendon (.) näistä seteistä.

Informantin N5 vuoro *koo ken ten kaa* tarkoittaa taidossa käytettyjä erilaisia askelsarjoja. Koosoku, gensoku, tensoku ja kaasoku ovat kaikki erilaisia askelia, jotka kuuluvat taidon perusliikkumiseen. Niillä voidaan liikkua eteen, taakse tai sivulle. Vyökokeissa on suoritettava tietty askelsarja ja yhdistettävä siihen ennalta määrätty tekniikat. Jokaisessa eri vyöarvossa on erilainen yhdistelmä yllä mainituista perusaskelluksista. Informantti N5 kysyy ylemmän vyöarvon suorittaneelta M2:lta kuuluiko hänenkin vyökokeeseen tietty askelsarja. N5 ei kuitenkaan muista sarjan virallista termiä, vaan luettelee erilaisten askelten nimiä. Tällä N5 voisi hakea tietoa pelkästään siitä, tuleeko eri vyöarvojen kokeessa ylipäätään samanlaisia liikkumiseen liittyviä tehtäviä kuin hänen juuri suorittamassaan kokeessa. Informantti M2 ei

kuitenkaan koe kysymystä siten, koska hän ei anna vastaukseksi vain *joo*, vaan jatkaa vuoroaan ja tarjoaa japaninkielisen termin erilaisille askelsarjoille: *se on yks korendon* (.) *näistä seteistä*.

Se, että M2 tarjoaa japaninkielisen termin, voi johtua myös siitä, että N5 ei kysy asiaa suomenkielisten selitysten kautta ja käyttämällä termejä, kuten *askelsarja* tai *askellus* vaan hän luettelee japaninkielisiä osia ja hakee niiden kautta termiä kokonaisuudelle. Tästä M2 voi siis olettaa, että N5 hakee nimenomaan japaninkielistä termiä eikä vahvistusta suorituksen teknisiin ominaisuuksiin.

Alla on vielä yksi erilainen esimerkki japaninkielisten termien käytöstä. Esimerkissä kaksi informanttia harjoittelee ohjelmanumeroa taidonäytöstä varten.

Esim. 10: Käskeminen

N4: jos sä teet sen **heninon** ja käännyt
 jäädään vaikka siihen ennen et (.) ei lähetä
 tekee sitä hyökkäyssuoraa (.) jäädään vaik
 siihen et katotaan (.) **jooi** ↑ **shime**.

Esimerkissä 10 harrastajat suunnittelevat ohjelmanumeroa kamppailulajien esittelynäytökseen. Informantti N4 ehdottaa, että toinen harrastaja tekisi hen- tekniikkaluokan hokein eli hen in no hokein ja aluksi tehtäisiin vain pieni osa ja lopetettaisiin ennen hyökkäyssuoraa. Vuoronsa lopuksi informantti sanoo *jooi shime*, joka on käsky aloittaa suoritus. Käskyt aloittaa suoritus ovat poikkeuksetta kokonaan japaniksi. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että käskyn jälkeen alkavalla suorituksella ei varsinaisesti ole suomenkielistä termiä, joten japaninkielinen käsky ikään kuin aloittaa ”japaninkielisen suorituksen”, kuten tässä tapauksessa *heninon*. On myös mahdollista, että suomenkielisillä käskyillä *aloita* tai *aloittakaa* on erilainen sävy, ja ne kuulostavat epäkohteliaammilta kuin japaninkieliset käskyt.

Japanilaiseen kulttuurin ja kamppailulajien henkeen kuuluu kohteliaisuus ja muiden kunnioittaminen hyvin vahvasti, ja monet japaninkieliset termit ovat suomennettuina ja suomalaisen kulttuuriin nähden jopa erikoisen kohteliaita. Esimerkiksi harjoitussalilta lähdeittäessä sanottava termi *shitsurei shimasu* tarkoittaa vapaasti

käännettynä 'anteeksi, että häiritseen (salin rauhaa)' (Suomen Taidoliitto ry 2003: 18). Koska joillain termeillä on siis erityinen sävy, eivät suomenkieliset termit välttämättä ole täysin vastaavia, ja siksi harrastajien on käytettävä japaninkielisiä. Erika Lius (2012: 42–44) on havainnut samankaltaisia ilmiöitä muotiblogien erikoiskielessä. Lius (mts. 42–44) osoittaa, että erikielisillä termeillä on erilainen tyyli ja ne herättävät erilaisia mielikuvia, jolloin tietyn kielen valinta on välttämätöntä halutunlaisten mielikuvien luomiseksi.

Esimerkin 10 tapauksessa japaninkielinen käskävä termi *jooi shime* ei siis ole lainasana, kuten japaninkieliset termit aineistoni monissa muissa kohdissa. Tässä käsky toimii enemmän koodinvaihdon kaltaisena, koska sillä on eräänlainen kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys. Vaikka vakiintuneet ilmaukset, jollainen myös käsky *jooi shime* on, ovat usein lainasanojen kaltaisia, voi ne laskea koodinvaihdoksi, jos niillä on jokin selkeä funktio (Nigel Stott 2006: 47). Tässä tapauksessa japaninkielisen ilmauksen funktio on erityisesti toisen kulttuurin ja erilaisten sävyjen esiin tuominen. Osalla japaninkielisistä termeistä on siten myös koodinvaihdolle tyypillisiä piirteitä, vaikeivat ne aivan selkeitä koodinvaihtotapauksia olekaan.

Kokonaan japaninkielisillä termeillä on siis erittäin monia funktioita. Niiden avulla voidaan opettaa kieltä ja erilaisia tekniikoita ja niillä voidaan myös kannustaa ja käskää. Virallisempien japaninkielisten termien ja harrastajien slangimuodosteiden funktioissa on selkeitä eroja.

5.2.2. Japaninkieliset termit suhteessa sosiaalisiin taustamuuttujiin ja kontekstiin

Tässä alaluvussa käyn esimerkkien avulla läpi, miten sosiaaliset taustamuuttujat ja konteksti vaikuttavat japaninkielisten termien käyttöön. Tutkin, vaikuttavatko esimerkiksi vyöarvo tai puheenaihe jotenkin siihen, miten japaninkielisiä termejä käytetään.

Alla on esimerkki, jossa informantit ovat ravintolassa ja keskustelevat juuri suoritetusta vyökokeesta. Paikalla on 7 harrastajaa, jotka ovat suorittaneet uuden vyöarvon.

Esim. 11: Konteksti: Oletettu yhteinen tieto.

N5: mä olin ihan paniikissa ku se (.) oli niille
 (.) lapsille ku niiden piti takasin palata
 pisteelle että @ottakaa **migikamai**@ sit mä oon
 silleen aaa mä en mä en oikeestaan vielä
 aina silleen on **hidari** ja **migi** mulle täysin
 niinku selvä. (.) Sit mä katoin niiltä silleen
 ↑aa oikee jalka eteen selvä se on siis **migi**.
 ((nauraa))

Esimerkissä on puhe vyökokeesta, jossa osalla harrastajista meni suoritettava hokei väärin ja vyökokeen pitäjä käski heidät takaisin alkuun ja aloittamaan uudestaan. Vyökokeen pitäjä olettaa, että termit *migi* ja *hidari* ovat harrastajille tunnettuja, kun hän ei anna niille suomenkielisiä vastineita *oikea* ja *vasen*. Informantti N5 ilmaisee kuitenkin, että hän kyllä tietää, mitä termit tarkoittavat, mutta hänelle ei ole vain selvää, kumpi on kumpi.

Esimerkissä on rivillä 3 muutos äänenlaadussa, kun harrastaja sanoo *ottakaa migikamai*. Tämä johtuu siitä, että hän referoi vyökokeen pitäjää. Referointi ja moniäänisyys luodaankin puheessa usein koodinvaihdolla, joilla puhujan on helppo esittää asia ikään kuin toisen puhujan äänellä (Lappalainen 2004: 303–312). Japaninkielinen termi *migikamai* on tässä siis vyökokeen pitäjän käyttämä termi, eikä puhuja itse käyttäisi sitä, koska hän tuo seuraavaksi ilmi, ettei muistanut, mitä kyseinen termi tarkoitti. Tässä on siis kyse siitä, että erikoiskielen tetraedrimallissa (ks. luku 2.2.) yksi kulma on ongelmallinen. Harrastaja osaa tarkoittaa, eli sen suorituksen, mikä hänen täytyy tehdä. Tässä tapauksessa hänen siis täytyy ottaa taidon perusasento, jossa toinen jalka on edessä. Hänellä on mielikuva siitä, miltä taidon perusasento eli kamai näyttää. Hän myös osaa kielellisesti määritellä sen, kuten esimerkistä käy ilmi. Hän tietää, että toinen termeistä tarkoittaa vasenta ja toinen oikeaa, mutta ei muista kumpi on kumpi. Eli tetraedrin termi-kulma tuottaa harrastajalle ongelmia tässä tapauksessa.

Puhuja ilmaisee kuitenkin vuoronsa viimeisellä rivillä *↑aa oikee jalka eteen selvä se on siis miigi*, että hän on muilta katsomalla ymmärtänyt, mitä hänen täytyy tehdä. Eli hän on tässä vaiheessa ymmärtänyt myös varsinaisen termin. Vuoronsa lopuksi informantti nauraa, millä puhuja usein osoittaa, että tiedostaa käyttävänsä odotuksenvastaista koodia (Lappalainen 2004: 286). Näin puhuja tuo esiin oman osaamattomuutensa, mutta samalla ilmaisee kuitenkin, että tietää vuoronsa olevan poikkeava. Tämä on tavallista tilanteissa, joissa ryhmällä on vahvasti oma slanginsa ja slangia käyttämällä osoitetaan kuuluvan ryhmään. Näin ollen, jos ei käytä odotuksenmukaista slangia, se täytyy jotenkin merkitä, jotta osoittaa kuitenkin kuuluvansa ryhmään, vaikkei hetkellisesti jostain syystä käytäkään tiettyä koodia (Hagman 2009: 70–71).

Alla oleva esimerkki on samasta ravintolatilanteesta kuin esimerkki 11. Esimerkin 12 keskustelussa on eräänlainen kielen opettamistilanne, jollaisia käsittelin funktioiden kannalta edellisessä alaluvussa. Tässä esimerkissä korostuu funktion lisäksi kuitenkin taustamuuttujien, erityisesti vyöarvon, vaikutus termien käyttöön.

Esim. 12: Taustamuuttujat: ylemmältä vyöarvolta haetaan tietoa

M2: sen takii niist ois ihan hyvä käyttää
 tekniikoist niinku niit oikeit nimii (.) ja
 myös niinku se tekniikkaluokan etuliitettä
 ettei aina puhu silleen et tehään **hankkuu**
 [tai] jotai tämmöstä

M6: [mm]

M2: koska sit niinku (.) ei aina jää niin hyvin
 pää[hän.]

N5: [no] mikä **hankku** oikeesti on.

M2: **nentai hangetsuete**

N5: ↑aaa ((nauraa))

Esimerkin 12 tilanteessa on ensiksi puhuttu vyökokeesta ja siitä, mitä erilaisia tekniikoita tiettyjä vyöarvoja varten täytyy osata. Siitä keskustelu on siirtynyt tekniikoiden nimiin ja kieleen, kun on tullut ilmi, että erilaisia tekniikoita osaa kyllä tehdä, mutta niiden nimiä ei silti välttämättä muista. Paikalla olevista ylimmän vyöarvon harrastaja M2 kertoo, että hänen mielestään olisi järkevää käyttää

tekniikoista niiden virallisia, erikoiskielen mukaisia termejä eikä aina vain harrastajien slangimuotoisia termejä.

M2 antaa ensimmäisen vuoronsa lopussa slangimuotoisen esimerkin *hankku* ja informantti M6 myötäilee minimipalautteella *mm*, muttei ota vuoroa, jolloin M2 jatkaa vielä perusteluaan, miksi virallisia termejä pitäisi käyttää. Tämän jälkeen N5 ottaa vuoron ja osoittaa, ettei hän muista tai tiedä termin *hankku* virallista muotoa ja kysyy sitä suoraan: *no mikä hankku oikeesti on*. M2 vastaa pelkällä virallisella termillä *nentai hangetsuete*, jolloin informantti N5 ryhtyy nauramaan. Esimerkissä N5 hakee siis ylemmän vyöarvon harrastajalta tietoa ja slangisanan tilalle virallista japaninkielistä termiä. N5 osoittaa esimerkin viimeisellä rivillä vuorollaan ↑*aaa* ja nauramalla, että M2:n antama vastaus on jollain tavalla yllättävä.

Japaninkieliset termit eivät siis välttämättä ole aina tunnettuja ainakaan vähemmän aikaa harrastaneille, vaikka ne ovatkin virallista lajisanastoa. Tämä johtuu siitä, että termejä näkee melko harvoin kirjoitettuna, jolloin harrastajien termien oppiminen on ohjaajien kielivalintojen varassa. Tutkimani informanttien taidoseurassa ohjaajia on kuitenkin n. 10, jotka kaikki vetävät harjoituksia vuorotellen, joten kielivalinnat ohjaustilanteissa eivät ole vain yhden yksilön omia valintoja, vaan harrastajat saavat kuitenkin laajahkon kuvan taidotermien käytöstä.

Kirjoitettuna termejä näkee esimerkiksi aloittelijoille jaettavassa oppaassa ja muissa esimerkiksi leireillä jaettavissa opintomateriaaleissa. Tämä on kuitenkin melko marginaalista verrattuna puhuttuna käytettyihin termeihin, koska erilaisia kirjallisia oppimateriaaleja on varsin vähän ja lajioppiminen tapahtuu varsinaisen harjoittelun kautta, kuten erilaisissa liikuntaharrastuksissa tavallisestikin.

5.2.3. Japaninkielisten termien taivutus

Seuraavaksi esittelen esimerkkien avulla japaninkielisten termien taivuttamista suomenkielisissä keskusteluissa. Tarkastelen, taivutetaanko japaninkielisiä sanoja ongelmitta suomen sijapääteillä vai merkitäänkö taivutus jotenkin ongelmaiseksi tai pyritäänkö sitä kiertämään erilaisten lauserakenteiden avulla.

Alla oleva esimerkki on ravintolatilanteesta. Informantti M2 kertoo edellisestä vyökokeestaan.

Esim. 13: Taivutus

- M2: viimeks ku mä olin tekemäs vyötä ni siellähä oli Kalle niinku **ukena** (.) et aina ku jäi parittomaks ni sit Kalle tuli sinne et se pääs tekee kerran jokasen **kobon**.
- N6: joo.
- M6: niin niin.

Informantin M2 vuoron toisella rivillä on essiivimuotoinen *ukena* ja viimeisellä rivillä genetiivimuotoinen *kobon*. Uke on puolustaja, iskujen vastaanottaja. Kun harjoitellaan siis esimerkiksi pareittain tekniikoita, toinen on ensiksi ”kohde” eli uke, johon toinen harjoittelee jotain potkua tai lyöntiä, ja sitten vaihdetaan vuoroja. Kobo on vyökokeessa suoritettava, ottelun eli jissenin kaltainen harjoitus, jossa käytettävä liikkuminen ja tekniikat ovat ennalta määrättyjä.

Ennen japaninkielisiä esimerkin termejä *ukena* ja *kobon* ei ole poikkeavaan vuoroon viittaavaa merkkiä, kuten taukoa tai äänenlaadunmuutosta. Kuitenkin termin *ukena* jälkeen on tauko ja informantti lopettaa vuoronsa termiin *kobon*. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että japaninkielisen termin taivuttaminen suomen sijapääätteellä olisi jotenkin ongelmasta ja vaatisi taukoa, vaan kyse on enneminkin puheenaiheista ja vuoron kokonaisuudesta. Informantin M2 vuoro *viimeks ku mä olin tekemäs vyötä ni siellähä oli Kalle niinku ukena* olisi järkevä kokonaisuus sellaisenaankin, ja tauolla M2 vain tarjoaa muille mahdollisuuden ottaa vuoro. Koska kukaan muu ei kuitenkaan ota vuoroa tämän jälkeen, jatkaa M2 omaa vuoroaan. Myös viimeisellä rivillä on kyseessä kokonaisuuden valmiiksi saaminen ja sen jälkeen seuraava informantti ottaakin vuoron. Japaninkielisten termien taivutus ei siis poikkea suomenkielisten sanojen taivutuksesta eikä termejä tai taivutusta ole mitenkään merkitty, vaikka ne tässä esimerkissä ovatkin vuoronvaihdon mahdollistavissa kohdissa, jotka voisivat olla jotenkin poikkeavia.

Alla on vielä yksi esimerkki, joka havainnollistaa japaninkielisten termien taivuttamista. Esimerkin keskustelu käydään ravintolassa juuri suoritettua vyökokeen jälkeen.

Esim. 14: Taivutus

N6: mitä siin kävi.
M6: mä sekosin siin (.) tokas päädys, tein jonku
 ylimääräsen **sentai no tsukin** mitä ei vois
 kuvitella et pystyy **sentai no hokeis** tekee
 siin on nii monta muuteki.

Esimerkissä 14 informantit N6 ja M6 keskustelevat M6:n tekemästä hokeista, joka on mennyt jotenkin väärin. N6 kysyy, mikä hokeissa meni väärin ja M6 kertoo tehneensä ylimääräisen *sentai no tsukin* eli *lyönnin*. Termi on genetiivissä ja keskellä informantin vuoroa, jonka jälkeen hän jatkaa vielä, ettei voisi kuvitella, että sellaista virhettä pystyy tekemään. Informantin M6 vuoron kolmannella rivillä esiintyvä *sentai no hokeis* on samankaltainen, mutta se on mielenkiintoinen myös sen takia, että siinä on käytetty puhekielistä muotoa inessiivinpäätteestä *-ssA*. Japaninkielisiä termejä ei siis pelkästään taivuteta suomen sijapäätteillä vaan niistä voi samalla tavalla käyttää myös puhekielisiä variantteja kuin suomenkielisistäkin sanoista. Samankaltaisia havaintoja on tehnyt myös Doris Kunzelmann (2004: 24–26) tutkimassaan nuorten lehdissä käytetystä kielimuodosta. Kunzelmannin (mts. 26) mukaan vieraskielisiä sanoja käytetään varsin suomenmukaistettuina ja ne integroidaan suomenkielisiin käyttökonteksteihinsa täysin ongelmitta, mikä näyttää pitävän paikkansa yhtä lailla myös omassa aineistossani.

Vaikka aineistoni esiintymistä suurin osa on kokonaan japaninkielisiä, aineistossani ei ole yhtäkään esimerkkiä tilanteesta, jossa puhuja jollain tapaa merkitsisi taivutuksen erikoiseksi tai poikkeavaksi. Aineistossani ei siis ole esimerkiksi sellaisia tapauksia, jossa puhuja suoraan kommentoisi taivutusta jotenkin, mutta ei myöskään sellaisia, jossa taivutus merkittäisiin äänenlaadunmuutoksella tai muilla prosodisilla keinoilla. Ei myöskään ole sellaisia tapauksia, joissa taivuttamista olisi selkeästi

pyrity kiertämään käyttämällä erilaisia lauserakenteita. Tämä ei tarkoita, ettei sellaisiakin voisi taidon erikoiskielessä esiintyä, mutta oman aineistoni perusteella näyttää siltä, että japaninkieliset termit taipuvat aivan samalla tavalla kuin mitkä tahansa suomenkielisetkin sanat, eikä taivutuksessa ole eroa eri käyttökonteksteissa, kuten harjoituksissa tai vapaa-ajalla. Japaninkieliset termit on siten otettu sujuvasti osaksi suomenkielisiä keskusteluita.

5.3. Suomenkielinen alkuosa ja japaninkielinen loppuosa

Termejä, joissa on suomenkielinen alkuosa ja japaninkielinen loppuosa, on aineistossani vain eli 3 kappaletta eli 2 % kaikista esiintymistä. Koska esiintymiä on vain muutama, esittelen ne kaikki analyysissäni. Tällaiset sekakieliset termit, joissa on suomenkielinen alkuosa, muodostetaan niin, että ne sisältävät jonkin tavallisen suomenkielisen sanan, joka tarkentaa tai muuttaa japaninkielisen termin merkitystä jollain tavalla. Tällaisia termejä ovat esimerkiksi *polviebigeri* ja *pikkusokten*. Ebigeri on tietynlainen potku, joka tehdään seisaaltaan taidon perusasennosta eli kamaesta, mutta polviebigerissä ollaan polviasennossa maassa ja tehdään siitä samanlainen potku. *Sokten* tarkoittaa kärrynpyörää ja *pikkusokten* siten pientä kärrynpyörää, jossa jalat eivät menekään aivan ylhäältä ympäri vaan matalalta ja hieman sivukautta.

5.3.1. Suomi-japani-termien funktioista

Tässä alaluvussa käyn esimerkkien avulla läpi, minkälaisia funktioita suomenkielisten etuliitteiden käytöllä on, kun pääsanat ovat japaninkielisiä. Tutkin esimerkiksi, ovatko suomenkieliset sanat tarkentavia vai muuttavatko ne jotenkin japaninkielisen termin merkitystä.

Alla on esimerkki omatoimisista harjoituksista, joissa N6 ja N1 harjoittelevat uutta hokeita ja N2 seuraa sivusta ja kommentoi ja auttaa tarvittaessa.

Esim. 15: Suomenkielinen tarkentaa tai muuttaa japaninkielistä

N1: öö (.) suoraan ylös?
 (1.6) ((tauon aikana informantit tekevät hokeita))

N6: sitte,
 (3.8) ((tauon aikana informantit tekevät hokeita))

N6: ylös (0.8)((informantit nousevat ylös)) tässä nyt nää,
 N1: ollaaks me tehty [se
 N6: [eli **sivunukitet** tulee
 N2: >tulee tulee.<

Esimerkissä N1 ja N6 käyvät hokeita läpi sanallisesti samaan aikaan, kun he suorittavat sitä. N1:n toinen vuoro *ollaaks me tehty se*, viittaa siihen, että informantti yrittää muistella, missä järjestyksessä tekniikat tulevat. Informantti N6 ymmärtää, mitä kohtaa N1 tarkoittaa ja vastaa antamalla vain seuraavan vaiheen *eli sivunukitet tulee*. *Nukite* on tietyn tyyppinen lyönti ja etuliite *sivu* kertoo, että lyönnit tulevat tässä kohdassa sivulle eivätkä esimerkiksi eteen. Eteenpäin suuntautuvasta lyönnistä käytetään pelkästään termiä *nukite* eikä sen kanssa käytetä mitään määritettä, kuten *etu-* (*nukite*). Suomenkielisellä etuliitteellä tässä tapauksessa siis muutetaan japaninkielisen termin *nukite* oletusarvoista merkitystä eteenpäin tehtävänä lyöntinä. Termi *sivunukite* esiintyy sellaisenaan myös erilaisissa kirjallisissa oppaissa, eikä sille ole käytössä yksikielistä termiä.

Alla on varsin erilainen esimerkki sekakielisen termin käytön funktioista. Esimerkissä informantit N1 ja N7 keskusteleivat automatkan aikana siitä, että leireillä on tullut oltua tatamimajoituksessa eli yövytty taidosalilla, ja siellä olisi hyvin aikaa harjoitella omia suorituksia silloin, kun varsinaista leiriä ei ole.

Esim. 16: Leikittely, viittaus yhteiseen tietoon

N1: ku siin oli se tatami siinä mun ede- ((nauraa))
 edessä että.
 N7: **faamu(.)@hokeille@** aika[af
 N1: [siel oli kylmä
 N7: #joo#

Informantti N1 kertoo olleensa tatamimajoituksessa, ja tilaa olisi ollut harjoitella omaa kilpailusuoritusta illalla leirin jälkeen tai aamulla ennen seuraavan leiripäivän harjoitteiden alkamista. N7 sanoo, että N1:llä olisi ollut hyvin aikaa *aamuhokeille*, minkä jälkeen N1 perustelee, minkä takia ei saanut käytettyä harjoittelu-aikaa hyväkseen: *siel oli kylmä*. N7:n vuoro viittaa aiemmin olleeseen leiriin, jolla molemmat informantit olivat. Kyseinen leiri oli varsin intensiivinen ja siellä tehtiin aamuisin, ennen aamupalaa, hokeiharjoittelua. Intensiiviset leirit ja kilpailut ovat usein taidoyhteisössä huumorin kohteena. Harrastajat päivittelevät yhdessä, kuinka he, aikuisina ihmisinä, viitsivät vapaaehtoisesti ”kiusata” itseään kilpailujännityksellä tai kello kuuden herätyksillä leireillä, ja vieläpä maksavat siitä. N7 viittaa siis yhteiseen tietoon ja sisäpiirin vitseihin, mikä tulee esiin hymyillen lausutusta vuorosta sekä äänenlaadunmuutoksesta keskellä vuoroa.

Äänenlaadunmuutoksella usein ilmaistaankin erilaisia sävyjä ja suhtautumista puheenaiheeseen (Routarinne 2003: 78–79), kuten tässä tapauksessa humoristista tai kenties jopa hieman sarkastista suhtautumista aamuharjoitteluun. Lappalainen (2004: 317) nimittää tällaisia tapauksia moodin vaihdoksi. Moodi on sitä, miten puhe tarkoitetaan tulkittavaksi. Moodin vaihdolla voi siis merkitä puheen esimerkiksi vakavaksi, ironiseksi tai humoristiseksi, kuten omassa esimerkissäni. Vaikka moodin vaihdos ja koodivaihto kulkevat usein käsi kädessä, ei kaikki koodinvaihto merkitse erilaisiin moodeihin, kuten ironia- tai pilailumoodiin siirtymistä. Omassa aineistossani tämä näkyy selvimmin esimerkiksi edellisissä luvuissa käsittelemissäni kokonaan japaninkielisissä termeissä (ks. esim. 10, luku 5.2.1.), joissa koodinvaihto ilmenee erityisesti kulttuurisen merkityksen kautta. Tällöin termillä on koodinvaihdolle ominaisia piirteitä, mutta sillä ei silti keskustelussa siirrytä erilaiseen tyyliin eikä siinä siten tapahdu moodin vaihdosta.

Aineistoni sekakielisistä muodoista, joissa etuliite on suomeksi, on suurin osa esimerkin 15 kaltaisia. Suomenkielisellä etuliitteellä yleensä siis tarkennetaan tai jotenkin muutetaan japaninkielisen termin merkitystä. Suomenkielisellä etuliitteellä voidaan myös tehdä termistä yhteiseen tietoon viittaava vitsi, jota ulkopuoliset, tässä tapauksessa kyseistä leiriä käymättömät, eivät välttämättä ymmärrä samalla tavalla.

5.3.2. Suomi-japani-termit suhteessa sosiaalisiin taustamuuttujiin ja kontekstiin

Tässä alaluvussa käyn läpi, miten sosiaaliset taustamuuttajat ja konteksti vaikuttavat suomenkielisten etuliitteiden käyttöön muuten japaninkielisten termien kanssa.

Alla on esimerkki omatoimisista harjoituksista, joissa vähemmän aikaa harrastaneet N6 ja N1 harjoittelevat uutta hokeita ja ylemmän vyöarvon harrastaja N2 auttaa heitä.

Esim. 17: Opetustilanne, vahvistuksen hakeminen

N6: tsitte tulee se **polvi-**, (1.4) öö.
 N1: mm onks se **epi**?
 N2: on **ebige[ri]**.
 N1: [joo.

N6 hakee termiä *polviebigeri*, joka on polviasennosta tehtävä potku, mutta hän ei muista kyseistä termiä ja sanoo vain suomenkielisen osa termistä. Sen jälkeen hän pitää pidemmän tauon ja sanoo lopuksi vielä *öö*, jolla hän ilmaisee, ettei muista tekniikan nimeä. Tässä kohtaa informantti N1 ottaa vuoron ja tarjoaa vaihtoehdoksi termiä *epi* eli termin *ebigeri* slangimuotoista vastinetta. N1 ei kuitenkaan ole varma antamastaan vastauksesta ja esittääkin sen siksi kysymysmuotoisena. Kysymysmuotoisuus on yksi selkeä keino, jolla puhuja voi merkitä vuoronsa jotenkin epävarmaksi, ja jolla hän voi edellyttää keskustelukumppaneilta aktiivista roolia, esimerkiksi vahvistamaan vuoronsa pätevyyttä. Kysyminen toimii siis mahdollisen ongelman merkitsemisenä eikä varsinaisena suorana kysymyksenä. (Kurahila 2008: 123.) Ylemmän vyöarvon harrastaja N2 antaa vahvistuksen *on*, mutta korjaa samalla slangimaisen *epin* virallisemmaksi *ebigeriksi*.

Kaksi alemman vyöarvon harrastajaa hakee siis vahvistusta yhdessä muodostetulle termilleen *polviepi*. Pidempään harrastanut N2 korjaa termin, missä tulee selkeästi esiin vyöarvon ja harrastuneisuuden vaikutus termin käyttöön. Luvussa 5.1.2. taustamuuttajat eivät näyttäneet vaikuttavan suomenkielisten termien käyttöön. Sen sijaan japaninkielisten termien käyttöön niillä näyttää olevan vaikutusta, ainakin sen suhteen, käyttäkö virallisia japaninkielisiä termejä vai slangimuotoisempia termejä.

Vaikka N2 korjaa japaninkielistä termiä, hän ei huomioi mitenkään suomenkielistä etuliitettä. Tämä on yleistä, sillä esimerkin tilanteessa tehtävästä tekniikasta käytetään aina nimeä *polviebigeri*, myös kirjoitetuissa oppaissa (Suomen Taido 2014b: Liite 2). Tekniikan nimi on siis poikkeuksetta sekakielinen Suomessa. Kuitenkin japanin kielessä on polvelle oma sanansa, joten termi voisi myös olla kokonaan japaniksi. Suomenkielinen etuliite on kuitenkin varsin havainnollistava ja se selkeästi erottaa tekniikat *polviebigeri ja ebigeri* toisistaan. Harrastajalle, joka ei osaa taidon lajisanaston lisäksi ollenkaan japania, tämä on tärkeää, koska pelkät erilaiset japaninkieliset termit eivät yhtä selkeästi hahmottamaan tekniikoiden välisiä eroja.

Suomenkielisten etuliitteiden käytössä ei ole oman aineistoni mukaan eroa esimerkiksi eri vyöarvoisten harrastajien välillä, vaikka saman sekakielisen termin japaninkielisessä osassa onkin eroja. Tämä johtuu siitä, että suomenkieliset etuliitteet ovat erityisesti funktionaalisia. Niillä on siis spesifi merkitys japaninkielisen termin osana. Niillä esimerkiksi tarkennetaan ja erotetaan termejä, ja ne auttavat tekniikoiden muistamisessa ja havainnollistamisessa. Koska suomenkielisillä etuliitteillä on vahvasti omat funktionsa, vaikuttavat nimenomaan funktiot ensisijaisesti etuliitteiden käyttöön, eivätkä sosiaaliset taustamuuttujat tai konteksti.

5.3.3. Suomi-japani-termien taivutus

Seuraavaksi esittelen esimerkkien avulla japaninkieliseen osaan loppuvien termien taivuttamista suomenkielisissä keskusteluissa. Tarkastelen, taivutetaanko sekakielisiä sanoja ongelmitta suomen sijapäätteillä vai merkitäänkö taivutus jotenkin ongelmaiseksi tai pyritäänkö sitä kiertämään erilaisten lauserakenteiden avulla. Tarkastelen myös, taivutetaanko sekakielisiä termejä jotenkin eri tavoin kuin kokonaan japaninkielisiä termejä.

Alla oleva esimerkki on omatoimisista harjoituksista, joissa kerrataan uutta hokeita. Keskusteluun osallistuu kolme naista.

Esim. 18: Taivutus

N1: öö (.) suoraan ylös?
 (1.6) ((tauon aikana informantit tekevät
 hokeita))

N6: sitte,
 (3.8) ((tauon aikana informantit tekevät
 hokeita))

N6: ylös (0.8)((informantit nousevat ylös)) tässä
 nyt nää,

N1: ollaaks me tehty [se
 N6: [eli **sivunukitet** tulee
 N2: >tulee tulee.<

Informantin N6 vuorossa *eli sivunukitet tulee* on termissä *sivunukite* tavallinen monikon päätte *t*. Informantti ei itse merkitse termiä mitenkään poikkeavaksi, eivätkä informantit N1 tai N2 huomioi termiä mitenkään erityisenä. Sekakielisten termien taivuttaminen suomen päätteillä on tavallista, eikä sitä merkitä mitenkään. Tällaisten termien taivutus toimii siis samoin, kuin kokonaan japaninkielistenkin termien. Alla on kuitenkin vielä yksi esimerkki, jossa voisi olla mahdollinen ongelmakohta. Esimerkin tilanteessa kaksi on naista autossa ja he keskustelevat eräästä leiristä.

Esim. 19: Taivutus

N1: ku siin oli se tatami siinä mun ede- ((nauraa))
 edessä että.

N7: **faamu(.)@hokeille@** aika[af
 N1: [siel oli kylmä
 N7: #joo#

Informantin N7 vuorossa ennen termiä *hokei* on lyhyt tauko keskellä sanaa. Tällainen voi viitata siihen, että tuleva osuus on jollain tavalla ongelmallinen. Tässä tapauksessa termin *hokeille* jälkeen ei kuitenkaan ole muita viitteitä siitä, että vuoro olisi jotenkin ongelmallinen. Informantti N7 jatkaa suoraan omaa vuoroaan ja toisaalta myös N1 ottaa nopeasti vuoron eikä kiinnitä huomiota termiin *aamuhokei*, joten tauko ennen termiä johtuu muista tekijöistä, kuten leikittelystä, eikä taivutuksen ongelmaisuudesta. Tämä viittaa siihen, että sekakieliset termit ovat lainasanojen kaltaisia ja niitä voi käyttää suomenkielisissä keskusteluissa aivan kuin kokonaan suomenkielisiäkin sanoja.

5.4. Japaninkielinen alkuosa ja suomenkielinen loppuosa

Termejä, joissa on japaninkielinen alkuosa ja suomenkielinen loppuosa, on aineistossani 6 % kaikista esiintymistä. Tällaisia termejä on siis huomattavasti enemmän kuin toisinpäin olevia sekakielisiä termejä, vaikka suurimman osan aineistosta muodostavat kuitenkin yksikieliset termit. Usein näissä japani-suomi-sekakielisisä muodoissa japaninkielinen osa toimii tarkentavana määritteenä suomenkieliselle sanalle. Tällaisia ovat esimerkiksi termit *sengipyörähdys* ja *nengipyörähdys*. Näissä etuliite kertoo, millainen pyörähdys on kyseessä. Sentekniikkaluokan pyörähdys tehdään akseliin nähden pystysuunnassa, kun taas nentekniikkaluokassa pyöritään vaakasuunnassa.

Alla olevassa taulukossa on eriteltynä japani-suomi-sekakieliset termit sellaisiin, jotka voisivat olla myös kokonaan suomeksi tai kokonaan japaniksi ja sellaisiin, joille ei ole ollenkaan käytössä yksikielistä vastinetta.

Termit, joille on suomenkielinen vastine	4
Termit, joille on japaninkielinen vastine	0
Termit, joille ei ole yksikielistä vastinetta	8
Yhteensä	12

Taulukko 5: Sekakielisten termien jakautuminen

Yhtäkään japani-suomi-sekakielistä termiä aineistossani ei voi vaihtaa kokonaan japaninkieliseen termiin. Sen sijaan muutaman voi vaihtaa kokonaan suomenkieliseen, joko ottamalla etuliitteen pois ilman, että termin merkitys huomattavasti muuttuu, tai vaihtamalla tilalle suomenkielisen etuliitteen. Suurinta osaa termeistä ei kuitenkaan pysty korvaamaan yksikielisellä muodolla, joten sekakielisten termien käytöllä on todennäköisesti jokin oma merkityksensä.

5.4.1. Japani-suomi-termien funktioista

Tässä alaluvussa käyn esimerkkien avulla läpi, minkälaisia funktioita sekakielisten, joissa on japaninkielinen alkuosa ja suomenkielinen loppuosa, termien käytöllä keskusteluissa on. Tutkin, ovatko japaninkieliset etuliitteet vain täyttämässä leksikaalista aukkoa, kun kaikille termeille ei ole suomenkielisiä vastineita, vai onko etuliitteillä ja siten sekakielisillä termeillä muitakin funktioita.

Alla olevan esimerkin 20 kaltaisia sekakielisiä esiintymiä, jossa japaninkielinen osa on *taido*, on muutamia. Vaikka ne ovat kovin tavallisia ja *taido* on harrastuksen nimi, siinä missä jääkiekko tai sulkapallo, olen kuitenkin laskenut ne tutkimukseni kannalta relevanteiksi sekakielisiksi esiintymiksi. Tämä johtuu siitä, että *taido*-etuliitteen voisi korvata suomenkieliselläkin osalla tai sen voisi jättää kokonaan pois. Yleensä kontekstista selviää esimerkiksi, minkälaisesta harjoittelusta on kyse, joten etuliitteen käyttö ei olisi ymmärrettävyyden kannalta välttämätöntä. Japaninkielisellä *taido*-etuliitteellä voi siis olla jokin oma funktio, ja sen takia olen ottanut myös tällaiset termit tarkastelun alaisiksi.

Alla olevassa esimerkissä informantti N1 ja tutkija JK ovat autossa matkalla leirille, ja puheenaiheena ovat erilaiset leirit ja koulutukset, joita pitää käydä esimerkiksi tiettyjä vyöarvoja varten.

Esim. 20: Tarkentava määrite

N1:	se kyl kuulosti hyvältä sillein ihan niinku (.) ihan (.)oman taido harjottelun kannalta.
JK:	nii.

Informantin N1 vuorossa oleva termi *taido*harjottelu on mielenkiintoinen, koska etuliite *taido* olisi korvattavissa esimerkiksi suomenkielisellä sanalla *laji* tai sen voisi jopa jättää kokonaan pois. Koska esimerkin keskustelu käydään leirin jälkeisellä kotimatalla, voisi olettaa, että kontekstista selviäisi ilmankin *taido*-etuliitettä, mitä harjoittelua informantti tarkoittaa. Puheenaiheena on juuri aiemmin kuitenkin ollut leirillä läpikäyty laajempi harjoitusohjelma, joten pelkkä harjoittelu voisi viitata myös johonkin oheisharjoitteluun *taido*harjoittelun sijaan. Sen takia informantti N1

selventää ja tarkentaa, minkälaista harjoittelua hän nimenomaan tarkoittaa. Japaninkielisellä etuliitteellä on tässä tapauksessa vahvasti siis suomenkielistä osaa tarkentava funktio.

Alla on hieman toisenlainen esimerkki japani-suomi-sekakielisestä termistä. Kyseisessä esimerkissä informantit N1 ja N6 ovat vapaaharjoituksissa ja keskustelevat hokeista samalla, kun tekevät sitä.

Esim. 21: Suomenkielisen vastineen puute

N1: mennäänkö tohon (.) **kiai-asentoon** siitä
ylös ja sitte, (.)
N6: joo.

Tässä informantin N1 käyttämä termi *kiai-asento* on sikäli erikoinen, että *kiai* ei ole mikään tiettytyyppinen asento, vaan se on monille kamppailulajeille tyypillinen ”huutaminen” eli voimakas uloshengitys, jonka aikana ikään kuin huudetaan. Sen tarkoitus on erityisesti vahvistaa suoritettavaa tekniikkaa hengityksen avulla. Informantti tarkoittaa siis heidän harjoittelemassaan hokeissa sitä kohtaa ja asentoa, jossa tehdään *kiai*. Tässäkin tapauksessa etuliite tarkentaa pääsanaa, kuten edellisessä esimerkissä. Termi *kiai* siis spesifioi hokeista juuri tietyn kohdan, josta harjoittelua jatketaan. Tämä esimerkki kuitenkin poikkeaa edellisestä siten, että etuliite on tässä ymmärtämisen kannalta välttämätön. Mikäli etuliite puuttuisi, täytyisi informantin kiertää ilmaus jollain suomenkielisellä selityksellä tai tekemällä näyttää, mitä asentoa hän tarkoittaa. *Kiai*-termille ei myöskään ole selkeää suomenkielistä vastinetta, joten japaninkielinen etuliite on tässä tapauksessa yksinkertaisempi vaihtoehto, koska yksi sana kuvaa nimenomaan yhtä tarkkaa asiaa, jota suomeksi joutuisi useampisanaisesti selittämään.

Aineistossani on erilaisia japaninkielisiä etuliitteitä: joillain on selkeä suomenkielinen vastine ja joillain ei, osan etuliitteistä voisi jättää pois, mutta osa on välttämättömiä. Kaikille aineistossani esiintyville japaninkielisille etuliitteille on kuitenkin yhteistä se, että ne tarkentavat suomenkielisen pääsanana merkitystä.

5.4.2. Japani-suomi-termit suhteessa sosiaalsiin taustamuuttujiin ja kontekstiin

Tässä alaluvussa käyn esimerkkien avulla läpi, miten sosiaaliset taustamuuttajat ja konteksti vaikuttavat japaninkielisten etuliitteiden käyttöön. Yllä, esimerkissä 20, havaitsin, että puheenaihe (yleinen harjoitusohjelma) vaikutti siihen, että japaninkielinen etuliite oli käytössä, vaikka muissa konteksteissa se olisi ollut mahdollista jättää pois. Tässä luvussa käyn läpi vielä pari erilaista tilannetta, joissa japaninkielinen etuliite esiintyy.

Alla olevassa esimerkissä informantit N6 ja N1 harjoittelevat vapaaharjoituksissa perustekniikoita ja keskustelevat niiden vaikeudesta.

Esim. 22: Termi on tunnettu, vaikei tekniikkaa osaakaan

N6: must ne ei jotenki tuu automaattisesti
 sellaset(.) **sengikädet**.
N1: nii.

Informantin N6 käyttämä termi *sengikädet* viittaa sellaisiin käsien liikkeisiin kuin sen-tekniikoissa yleensä. Sen-tekniikoissa täytyy ennen lyöntiä tai potkua tehdä tietynlainen suojaus ja torjunta. Tässä esimerkissä N6 viittaa juuri niihin ja ilmaisee, etteivät ne tule helposti, vaikka pitäisi. Esimerkki on mielenkiintoinen sikäli, että informantti käyttää sekakielistä muotoa, jonka hän voisi korvata esimerkiksi suomenkielisillä sanoilla *suojaus* ja *torjunta*. Kuitenkin tässäkin tapauksessa japaninkielistä etuliitettä käyttämällä saa saman asian sanottua yhdellä sanalla, kun *sengi* sisältää sekä suojauksen että torjunnan, kun taas kokonaan suomeksi joutuisi käyttämään molempia termejä.

Japaninkielinen etuliite siis tarkoittaa yhdellä sanalla, minkälaisista käsitekniikoista on kyse. Vaikka japaninkielisen etuliitteen valinta lyhentää ja siten ehkä helpottaa lausetta, ei sen käyttö kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Tämä käy ilmi siitä, että informantti käyttää kielellisesti ongelmallisille tilanteille yleistä *sellaset-*hakuilmausta ja pitää tauon ennen termiä *sengikädet*. Kun tuleva vuoro on jotenkin ongelmallinen, se usein merkitään sanatasolla jollain etujäsenellä, kuten *sellainen* tai *tällainen* ja muilla samankaltaisilla ilmauksilla. Muita kielellisiä merkkejä tällaisissa

tilanteissa ovat yleensä tauot, äänenlaadun- ja korkeudenmuutokset sekä nauru ja hymyily (Kurahila 2008: 121–122).

Tässä esimerkissä N6 käyttää niistä vain taukoa, mikä voi johtua siitä, että hän itse onnistuu tauon jälkeen kuitenkin tuottamaan termin, jonka hän olettaa hyväksytyksi. Termi *sengikädet* ei siis ole sikäli ongelmallinen, että se olisi oletusarvoltaan sellainen, etteivät keskustelukumppanit ymmärtäisi sen merkitystä. N6 olettaakin tässä tapauksessa, että termi on sellaisenaan toimiva, koska hän ei merkitse sitä muilla tavoin tai lähde avaamaan sen merkitystä. N1 vastaa *nii* ja siten hyväksyy termin käytön, eikä hae asiasta lisäinformaatiota. Huomionarvoista tässä esimerkissä on myös se, että konteksti vaikuttaa ongelmalliseksi merkityn termin ymmärrettävyyteen. N6 pystyy käyttämään termiä *sengikädet*, vaikkei kyseistä tekniikkaa osaisikaan, kuten hän itse tuo ilmi: *ne ei jotenki tuu automaattisesti* ja N1 ymmärtää termin, vaikka N6 merkitsee sen hieman ongelmalliseksi. Tämä johtuu erityisesti kontekstista, koska informantit harjoittelevat tekniikkaa, jossa ennen potkua tulee sen-tekniikkaluokalle ominainen pyörähdys. Kyseistä potkua kuitenkin tehdään yleensä ilman pyörähdystä, joten kahden tekniikan yhdistäminen tuottaa tässä tapauksessa ongelmia, ja N6 tuo esiin, että hänestä on vaikeaa saada yhdistettyä sengin ominaispiirteitä toiseen tekniikkaan.

Koska informantit harjoittelevat kyseistä tekniikkaa puhuessaan, on N1:n helppo päätellä kontekstista, mihin N6 käyttämällään termillä viittaa, vaikka termi olisikin kielellisesti jotenkin poikkeava. Konteksti onkin ymmärrettävyyden kannalta erittäin merkittävä tekijä (Kurahila 2008: 110–112). Jotkin ilmaukset eivät tunnu ymmärrettäviltä, kun ne erotetaan kontekstistaan, koska niiden merkitys määräytyy nimenomaan suhteessa kontekstiin (Kurahila 2008: 110–112). Oman esimerkkinä termi *sengikädet* voisi olla ymmärrettävä myös muissa konteksteissa, kuten vapaa-ajalla erilaisten harjoitteiden läpi käymisestä tai kilpailumatkalla oman suorituksen sanallisesta kertaamisesta. Tässä tapauksessa kuitenkin juuri samaan aikaan kyseisen tekniikan suorittaminen ohjaa tulkintaa. Puhuja pystyy käyttämään ongelmallisempaa termiä, koska hän voi olettaa kontekstin, eli liikkeen näyttämisen ja suorittamisen, selventävän tilannetta riittävästi, jotta kuulija ymmärtää termin, vaikka se olisi kielellisesti jotenkin poikkeava.

Kontekstin lisäksi termien käyttöön vaikuttavat myös taustamuuttajat. Tällaisesta tilanteesta on esimerkki alla. Siinä informantit N5, M2 ja M6 ovat ravintolassa ja keskustelevat vyökokeessa tehtävästä kobosta eli otteluharjoituksesta.

Esim. 23: Taustamuuttajat

N5: siis onks siinä onks se eri kobo.
 M6: muuten sama kobo mut siin on vaan eri eri-
 M2: siis tää **unsokusarja** siin on niinku eri
 N5: et se on vaan niinku tolleen kiusallaan tehty
 M2: ((nauraa))
 M6: ((nauraa))

Esimerkin tilanteessa informantit N5 ja M6 ovat saman vyöarvon harrastajia ja M2 ylemmän vyöarvon harrastaja. N5 hakee ensimmäisellä vuorollaan *siis onks siinä onks se eri kobo* tietoa, onko eri vyökokeissa erilainen kobo. Tähän yhtä kauan harrastanut M6 vastaa, että kobo on melkein sama, mutta jotain erilaista siinä on. Hän ei kuitenkaan muista tai tiedä oikeaa termiä, jolloin kauemmin harrastanut M2 ottaa vuoron ja antaa termin *unsokusarja*. Tämän vastausehdokkaan molemmat alemman vyöarvon harrastajat hyväksyvät, koska keskustelu jatkuu sujuvasti, eikä kumpikaan keskeytä tai hae lisätietoa asiasta.

Kuten havaitsin luvussa 5.3.2. sellaisten sekakielisten termien osalta, joissa on suomenkielinen etuliite, ei etuliitteiden käytössä ollut eroa esimerkiksi eri vyöarvoisten harrastajien välillä, vaikka saman sekakielisten termin japaninkielisessä osassa olikin eroja. Koska tässä tapauksessa kielet ovat toisin päin, vaikuttavat erilaiset taustamuuttajat enemmänkin etuliitteiden käyttöön.

Se, ettei kokonaan suomenkielisten termien tai suomenkielisten etuliitteiden käyttöön juurikaan vaikuta taustamuuttajat, johtuu siitä, että suomenkielisillä termeillä on eri viittausala kuin japaninkielisillä sekä siitä, että suomenkieliset etuliitteet ovat erityisesti funktionaalisia. Niillä esimerkiksi tarkennetaan ja erotetaan termejä, ja ne auttavat tekniikoiden muistamisessa. Koska suomenkielisillä etuliitteillä on vahvasti omat funktionsa ja toisaalta myös, koska niiden muistaminen ei äidinkieleltään suomalaiselle ole ongelmallista, vaikuttavat niiden käyttöön taustamuuttajia enemmän muut tekijät.

Japaninkielisten etuliitteiden käyttöön sen sijaan vaikuttaa vahvasti myös termien osaaminen ja muistaminen. Sen takia taustamuuttajat, kuten vyöarvo ja sitä kautta harrastuneisuus, vaikuttavat niiden käyttöön. Vaikka taustamuuttajat vaikuttavatkin japaninkielisten termien ja etuliitteiden käyttöön, vaikuttavat niiden funktiot myös merkittävästi. Japaninkielisillä etuliitteillä on suomenkielisten etuliitteiden tapaan myös omia funktioita, kuten erilaisten tekniikoiden spesifioiminen. Japaninkielisiä etuliitteitä käytetään myös leksikaalisen aukon täyttämiseen, kun suomenkielistä vastinetta ei ole.

6. Vierassanojen käyttäytymisestä erikoiskielissä

Tässä luvussa tarkastelen vieraskielisten sanojen käyttöä laajemmin eri tasoilla. Esimerkiksi pienet harrastajaryhmien kielimuodot kuuluvat alimpaan kategoriaan, jollainen ei kosketa laajasti useita ihmisiä. Seuraavalla tasolla ovat epäviralliset, mutta kuitenkin melko laajaan ihmisryhmään vaikuttavat kielimuodot, kuten erilaisissa mainoksissa käytetyt kielimuodot. Yläkategoriana voi pitää yleiskieltä tai ehkä jopa virallisempia kielimuotoja, kuten tieteen ja koulutuksen kieltä. Avaan tässä luvussa, miten tutkimani kielimuoto sijoittuu suhteessa eri tasoihin, kuten muihin erikoiskieliin ja yleiskieleen. Suhteutan siis omaa tutkimustani laajempiin konteksteihin ja diskurssiin vieraskielisistä sanoista suomen kielessä. Tarkastelen, vaikuttavatko pientenkin ryhmien erikoiskielet myös merkittävämpiin kielimuotoihin, kuten yleiskieleen ja sitä kautta useampiin ihmisiin. Pohdin myös, mihin suuntaan kielimuodot mahdollisesti kehittyvät vieraskielisten termien johdosta, ja pitäisikö kehitykselle tehdä jotain.

Kaiken kaikkiaan aineistoni esiintymistä noin viidesosa on kokonaan suomenkielisiä termejä. Suomeksi ilmaistaan yleensä asiat, jotka ovat arkipäiväisiä ja geneerisiä, kun taas japaninkielisillä termeillä on spesifi merkitys. Omassa aineistossani suomen kielen valinta ei siis yleensä johdu esimerkiksi osaamattomuudesta tai statuksesta puheyhteisössä, vaan erikielisillä termeillä on erilainen viittausala. Mikäli puhuja kuitenkin käyttää suomenkielistä termiä tilanteessa, jossa olisi odotuksenmukaista käyttää japaninkielistä, merkitsee puhuja sen yleensä jollain tavalla poikkeavaksi.

Poikkeavan koodin pohjustaminen on tavallista sellaisissa tilanteissa, joissa jokin tietty koodi on odotuksenmukainen. Tällöin poikkeava koodi merkitään, jotta keskustelukumppanit tietäisivät, että puhuja tiedostaa käyttävänsä odotuksenvastaista koodia ja siten puhuja ikään kuin suojelee kasvojaan (Kurhila 2008: 120–121).

On merkittävää, että suomi on taidokontekstissa usein poikkeava koodi, vaikka se onkin selkeästi keskustelujen matriisikieli ja myös kaikkien informanttien äidinkieli. Keskustelut taidokontekstissa käydään siis suomeksi, mutta lajisanasto on pääsääntöisesti japaniksi, jolloin taidosta puhuttaessa keskustelu on väistämättä sekakielistä. Vaikka suomi on usein poikkeava koodi, ei taidoyhteisössä ole kuitenkaan mahdollista vaihtaa kieltä kokonaan japaniksi, koska japanin kielen osaajia on taidon harrastajista vain hyvin pieni osa. On kuitenkin huomionarvoista, että aineistossani suomenkielisiä termejä pyritään joissain määrin kitkemään ja niitä korjataan japaninkielisiksi. On siis odotusarvoista käyttää vieraskielisiä termejä, vaikka suomenkieliset vastineet olisivat saatavilla.

Monilla tutkimistani taidotermeistä ei ole suomenkielistä vastinetta, mutta niitä olisi kuitenkin mahdollista kehittää. Tähän mennessä ei kuitenkaan suomenkielistä termistöä ole kehitetty ja niistäkin termeistä, joista on suomenkielinen vastine, sitä pyritään usein välttämään. Syynä tähän voisi olla esimerkiksi kansainvälisyys ja pyrkimys siihen, että kaikki taidon harrastajat myös eri maista ymmärtäisivät samat termit. Tämä helpottaisi ainakin kansainvälillä leireillä toimimista, kun kaikki tekniikat olisivat joka maassa samannimisiä. Termit ovat Suomessa kuitenkin niin suomenmukaistettuja, etteivät muunmaalaiset taidon harrastajat niitä ymmärrä. Lisäksi erilaiset slangimuodosteet ovat laajasti käytössä, eivätkä kaikki harrastajat välttämättä edes tiedä jokaisen tekniikan virallista nimeä, kuten kävi aineistostani ilmi.

Jos kansainvälisyys olisi ainut syy siihen, ettei suomenkielistä termistöä kehitetä, pitäisi pyrkiä eroon myös ääntämyksen ja taivutuksen suomenmukaistamisesta sekä slangimuodosteista, koska niitä ei muualla ymmärretä. Siksi japaninkielisten termien suosimiseen on todennäköisesti jokin muu syy. Se voi olla esimerkiksi muiden lajien antama malli termien käytöstä, koska taido on verrattain uusi laji Suomessa. Esimerkiksi judo ja karate ovat olleet Suomessa pidempään ja niissä termistö on

myös vieraasta kielestä (Suomen Karateliitto Ry 2015, Suomen Judoliitto Ry 2015). Näin ollen taido on voinut ottaa mallia muista kamppailulajeista.

On myös mahdollista, että kulttuurinen merkitys ja sävyerot vaikuttavat japanin kielen käyttöön. Luvussa 5.2.1. havaitsin, että japaninkielisillä käskyillä on kulttuuritaustastaan johtuen huomattavasti kohteliaampi sävy kuin vastaavilla suomenkielisillä termeillä. Japaninkielisillä termeillä tuodaan siis lajiin japanin kulttuurille tyypillisiä ominaisuuksia, joita ei voi täysin korvata suomenkielisillä ilmauksilla, ja sen takia japaninkielinen termistö on merkittävässä asemassa taidokontekstissa. Ja mikäli termistöä yritettäisiin siitä huolimatta kehittää, pitäisi kymmenille tai ehkä jopa sadoille erilaisille tekniikoille keksiä suomenkielinen nimi. Voi siis pohtia, kuinka paljon termistön kehittäminen hyödyttäisi, koska uusi harrastaja joutuisi joka tapauksessa opettelemaan huomattavan määrän hänelle entuudestaan tuntemattomia sanoja.

Vaikka japaninkielisillä termeillä on vahva asema suomenkielisiin termeihin nähden, on taidossa käytetty kielimuoto kuitenkin melko pienen harrastajaryhmän sisäinen erikoiskieli. Taidon kielimuoto ei ehkä näytä yhteiskunnallisesti merkittävältä, eikä sitä voi tietenkään täysin verrata esimerkiksi englannin asemaan eri kielimuodoissa ja niiden kehityksessä. On kuitenkin merkittävää, että tällaisia harrastajien erikoiskieliä, joissa sanasto on vieraasta kielestä, on koko ajan yhä enemmän. Nuoret ovat tottuneet käyttämään eri kieliä eri tilanteissa ja konteksteissa (Toriseva 2008: 288). On mahdollista, että nuori voi esimerkiksi käyttää japania harjoituksissa ja englantia peleissä tai opiskeluissa. Nuorista voi siis olla jopa aivan tavallista ja luonnollista käyttää eri kieliä eri tilanteissa (Lehtonen 2009: 161). Koska tämänkaltaisia harrastetasonkin erikoiskieliä on yhä enemmän, vieraskielisten termien merkitys kasvaa. Mitä useammilla eri tasoilla ja osa-alueilla tällaisia kielimuotoja käytetään, sitä todennäköisemmin ne vaikuttavat myös muihinkin kielimuotoihin.

Heini Lehtosen (2009: 163) monikielisyyden tutkimuksessa informantit ovat maahanmuuttajataustaisia helsinkiläisnuoria, jotka saattavat käyttää päivän aikana useita eri kieliä ja kielimuotoja. Lehtonen puhuu kielenylityksestä, eli sellaisesta ilmiöstä, jossa puhuja käyttää kielimuotoa, jota ei mielletä puhujan sosiaaliselle tai etniselle ryhmälle kuuluvaksi. Esimerkiksi turkkilainen oppilas voi siis käyttää

joitain somalin kielen sanoja puheessaan, vaikkei hän osaisi varsinaisesti puhua somalia. (Lehtonen 2009: 174–175.) Tällaisella kielenylityksellä on monia funktioita, kuten solidaarisuuden osoittaminen ja tyylyttely (Lehtonen 2009: 176–178). Omassa aineistossani ei ole aivan samalla lailla kyse kielenylityksestä, koska kaikki informanttini ovat äidinkieleltään suomalaisia eikä heistä kukaan osaa japania taidon lajisanastoa enempää. Japaninkieli ei siis ole tutkimassani yhteisössä kenenkään äidinkieli, jota käyttämällä osoitettaisiin esimerkiksi solidaarisuutta siten kuin Lehtosen tutkimuksessa (2009: 176). Omassa aineistossani japaninkielisten termien käytöllä on kuitenkin varsin samankaltaisia funktioita, kuten jonkin asteinen ryhmäänkuuluvuuden osoittaminen ja erilaisten roolien ottaminen.

Joskus vieraskieliset ilmaukset kuuluvat niin kiinteästi informanttien puheeseen, ettei kyse ole enää varsinaisesti kielenylityksestä, vaan sekakielinen koodi on odotusarvoinen ja luonteva osa keskustelua (Lehtonen 2009: 178). Voi olla myös niin, että vieraskielinen ilmaus koetaan toisinaan helpommaksi tai paremmin kuvaavaksi ilmaukseksi kuin äidinkielinen vastine. Esimerkiksi tutkimassani kielimuodossa japaninkielinen on yleensä jollain tasolla yksinkertaisempi ja lyhyempi muoto (ks. luku 5.4.1.). Japaninkielisten termien käyttö on siis ikään kuin vähemmän kuormittavaa. Jos vieraskieliset termit koetaan helpommiksi tai kuvaavammiksi, niiden käyttö myös yleistyy. Tämä havainto on toki tehty suppealaisesta erikoiskielestä, mutta mikäli jokin toinen kieli on joissain tilanteissa helpompi ja kuvaavampi, on luonnollista, että sellaisten käyttö yleistyy myös muissakin kielimuodoissa.

Vieraskielisten termien yleistymiseen erikoiskielissä vaikuttaa myös se, että kielenvaihdolla on laajasti erilaisia tehtäviä. Omassa aineistossani niin sekakielisillä kuin kokonaan japaninkielisilläkin termeillä on erilaisia tehtäviä, kuten vitsailu, roolin vaihtaminen ja jonkin asian tarkentaminen tai viittausalan muuttaminen. Myös esimerkiksi erilaisten peliyhteisöjen kielimuodossa, jossa sanasto on yleensä englannista, on havaittu termeillä olevan varsin laaja-alaisia merkityksiä ja funktioita (Piirainen-Marsh 2008: 138). Englanninkielisillä termeillä puhujat muun muassa jäsentävät vuorovaikutustoimintaa, rakentavat yhteistä ymmärrystä puheenaiheena olevista asioista ja ottavat erilaisia rooleja (Piirainen-Marsh 2008: 138). Näin on myös omassa aineistossani. Tämä kertoo siitä, etteivät erikoiskielten termit ole vain leksikaalisen aukon täyhteitä, vaikkei niillä olisikaan suomenkielisiä vastineita.

Vieraskielisillä termeillä on siis harrasteyhteisöissä monia erilaisia vuorovaikutustehtäviä ja ne ovat tärkeä osa keskustelua. Koska erilaiset erikoiskielet sanastoineen käyvät monenlaisiin tilanteisiin ja niillä on hyvin erilaisia funktioita, ovat ne varsin elinvoimaisia. Laaja-alaiset käyttömahdollisuudet edistävät vieraskielisten termien yleistymistä harrasteryhmissä, eikä suomenkielisen termistön kehittäminen välttämättä ole termien monien erilaisten funktioiden takia helppoa. Jos termit olisivat pelkästään erilaisten asioiden nimiä ilman mitään vuorovaikutuksellisia funktioita, olisi helppoa kehittää suomenkielistä termistöä vieraskielisen tilalle, eikä vieraskielisen termistön käyttö erikoiskielissä välttämättä yleistyisi.

Vieraskielisten termien suosimiseen ja suomenkielisen termistön kehittämättä jättämiseen vaikuttavat myös vieraskielisten termien taivutusmahdollisuudet. Oman aineistoni valossa japaninkielisten ja sekakielisten termien taivutus on täysin suomenmukainen, ja jopa puhekieliset päätteet käyvät erikoiskielen termien yhteydessä. Tämä tarkoittaa sitä, että vieraaseen kieleen perustuvalla termistöllä on taidon harrastajien keskuudessa vahva ja vakiintunut asema, eikä termejä kohdella mitenkään poikkeavana. Tämä on tavallista myös muissa saman tasoissa harrastajaryhmien käyttämissä erikoiskielissä, kuten erilaisissa TV-sarjojen faniyhteisöjen käyttämissä kielimuodoissa (Leppänen 2008: 215–217). Leppänen (mts. 215–219) on havainnut, että englanninkieliset ilmaukset ovat usein ortografian, fonologian ja kieliopin osalta integroituneita ja suomenmukaistettuja. Tällaiset vierasperäiset ilmaukset ovat tietyn puhujayhteisön sisällä niin vakiintuneita, ettei niitä kohdella enää vierasperäisinä tai mitenkään poikkeavina, vaan ne ovat luonnollinen osa muutoin suomenkielistä keskustelua (Leppänen 2008: 217).

Erikoiskielet, joiden sanasto on vieraskielinen, vaikuttavat siis monilta osin varsin toimivilta kielimuodoilta. Osa ihmisistä pitää niitä ehkä pelottavan laaja-alaisina ja jopa suomea rappeuttavina, mutta on kuitenkin otettava huomioon, että erikoiskielten käyttöön ja niiden ymmärrettävyyteen vaikuttaa merkittävästi konteksti. Iso osa ilmauksista ei tunnu ymmärrettäviltä, kun ne erotetaan kontekstistaan, koska niiden merkitys määräytyy nimenomaan suhteessa kontekstiin (Kuruhila 2008: 110–112).

Taidokontekstissa japaninkieliset termit ovat siis ymmärrettäviä, mutta eivät sen ulkopuolella. Vaikka termit ovat sinänsä yksiselitteisiä ja viittaavat aivan tiettyihin tarkoitteisiin, eivät ne silti ole ymmärrettäviä taidokontekstia tuntemattomille. Monet eivät osaa japania, eikä taidon erikoiskieli siksi toimi laajoissa konteksteissa, mutta on muistettava, etteivät muutkaan erikoiskielet välttämättä ole ymmärrettäviä ilman kontekstiaan. Joku voisi esimerkiksi olettaa, että moni ymmärtäisi kielitaitonsa ansiosta sellaisia erikoiskieliä, joissa sanasto on englanniksi. Tämä ei kuitenkaan ole mikään itsestäänselvyys, koska erikoisalojen sanasto on yleensä spesifiä ja siten selkeää vain tietyille ryhmille. Kovinkaan moni englanninkielentaitoinen ei esimerkiksi ymmärtäisi niin kutsutuiden ”skeittareiden” eli rullalautailun harrastajien sanastoa, vaikka se perustuukin englannin kieleen (Toriseva 2008: 288).

Vieraskieliset termit on siis pakko oppia ja niitä on käytettävä, mikäli haluaa tulla ymmärretyksi niin taidon kuin rullalautailun harrastajien keskuudessa. Mitä enemmän tällaisia yhteisöjä on, sitä useampia erilaisia kielimuotoja ihmisten täytyy osata. Myös mitä laaja-alaisempia vieraskielisiä termejä sisältävät kielimuodot ovat, sitä useampiin ihmisiin ne vaikuttavat. Vaikka pienen harrastajaryhmän erikoiskieli ei vaikuta kuin vain kyseisen lajin harrastajiin, ovat nykyään esimerkiksi monet mainokset ainakin osittain englanninkielisiä, mikä taas vaikuttaa jo useampiin ihmisiin (Paakkinen 2008: 299–300). Mainosten katsojien oletetaan siis olevan niin englanninkielentaitoisia, että he pystyvät ymmärtämään mainoksen (Paakkinen 2008: 306). Vaikka mainokset eivät kuulu ylimpään ja yhteiskunnallisesti merkittävimpään kategoriaan, eikä mainosten kielimuotoa ohjailla esimerkiksi kielipoliittisella ohjelmalla, vaikuttavat mainokset laajalevikkisyytensä vuoksi kuitenkin moniin ihmisiin.

Vieraskielisyyden asemaan vaikuttaa paitsi se, miten laajalti vieraskielisten termien katsotaan olevan ymmärrettäviä, myös se, miten uusiin termeihin suhtaudutaan. Jos pohditaan ylätasoja ja vahvemmin yhteiskuntaan vaikuttavia kielimuotoja, merkittävää on se, keksitäänkö esimerkiksi tieteessä uusille teorioille tai metodeille myös suomenkielinen termi vai otetaanko käyttöön vain vieraskielinen termi. Alemmilla tasoilla, erilaisten harrasteryhmien kielimuodoissa näyttäisi siltä, ettei suomenkielistä termistöä kehitetä, vaan vieraskielistä koodia oletetaan käytettävän. Taidossa käytetyssä kielimuodossa uusia termejä ei ole suomennettu, vaan on otettu käyttöön japaninkieliset termit. Tällöin suomi on monin paikoin poikkeava koodi,

jonka käyttö täytyy jollain tavalla merkitä ja perustella. Näin näyttää olevan myös esimerkiksi skeittareiden ja erilaisten faniryhmien käyttämissä kielimuodoissa, joissa on osattava englantia pystyäkseen puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan harrastuksestaan (Toriseva 2008: 295, Leppänen 2008: 217).

Jos jokunen harrastelija puhuu vapaa-ajallaan jotain ryhmän ulkopuolisista kummalliselta vaikuttavaa sekakieltä, ei se vaikuta moniinkaan ihmisiin. Mikäli tällaisia kielimuotoja aletaan kuitenkin käyttää laajemmilla osa-alueilla, kuten edellä mainituissa mainoksissa tai jopa koulutuksessa, vaikuttavat ne huomattavasti nykyistä useampiin ihmisiin. Kyse on siis siitä, minkälaisen kielimuotojen osaamista oletetaan ja millä tasoilla. Vaaditaanko siis vieraskielisten termien osaamista vain pienillä, alimman kategorian harrastajaryhmillä vai myös ylemmissä ja laajemmissa kategorioissa?

Jos kielimuotoja, joiden sanasto on vieraskielistä, ryhdytään käyttämään laajalaisesti, on pohdittava, käykö niissä samalla tavalla kuin taidon tai faniyhteisöjen suhteen. Tuleeko vieraskielisten termien hallitsemisesta pakollista? Mikäli uutta suomenkielistä termistöä ei kehitetä, niin kyllä. Kielipoliittinen toimintaohjelma pyrkii kuitenkin ohjaamaan ylemmän tason kielimuotoja, kuten yleiskieltä ja tieteen kieltä juuri päinvastaiseen suuntaan. Ohjelmassa annetaan ohjeita siitä, että suomenkielistä termistöä olisi syytä kehittää pelkästään vierasperäisten termien tilalle ja siten ehkä kitkeäkin joitain sekakielisiä kielimuotoja. (SKT 2009.)

Vaikka ohjeita vieraskielisyyksien kitkemiseksi ylätasolla on annettu, osa ihmisistä pelkää, että suomen kieli jää jopa kokonaan pois käytöstä tietyillä aloilla, kun vieraiden kielten, erityisesti englannin, vaikutus siihen on niin suuri (SKT 2009: 10). Erilaisten kielimuotojen käyttöalan laajuuserot ovat kuitenkin suuria. Edellä olen esittänyt, että vieraskielisiä termejä voi olla eri tasoilla, kuten pienissä harrasteryhmissä, laajalevikkisissä mainoksissa sekä yleiskielessä. Sen lisäksi se, millä tasolla erilaiset vieraskielisyydet ovat hyväksytyjä ja aktiivisesti käytettyjä, vaihtelee laajasti aloittain. Ylimmän tason kielimuodoista esimerkiksi tekniikan ja luonnontieteen aloilla tieteellinen sanasto on monin paikoin englanninkielistä, mutta humanistisilla aloilla englannin kielellä ei ole aivan yhtä vahva asema (SKT: 2009: 99).

Laaja-alaisista kielimuodoista on siis tehty selvityksiä. Kansalliskielten käyttöalan kaventumista erityisesti englannin vaikutuksesta on pohdittu Kielipoliittisessa toimintaohjelmassa (SKT 2009). Toimintaohjelman kantava ajatus on rinnakkaiskielisyys, jolla tarkoitetaan sitä, että suomea käytettäisiin eri yhteyksissä tarvittavien muiden kielten rinnalla (SKT 2009: 11). Tämä tarkoittaa sitä, että pidetään huolta siitä, että suomi on jatkossakin käyttökelpoinen kieli kaikilla aloilla, kuten tieteessä eikä vain kotikielenä. Jotta se olisi mahdollista, täytyy kehittää myös uusille aloille suomenkielistä termistöä, eikä vain ottaa käyttöön pelkästään vieraskielisiä ilmauksia. (SKT 2009: 97–101.) Yleiskielen ja sitä virallisempien kielimuotojen osalta on ohjeistettu, että suomenkielistä termistöä pitäisi kehittää. Voidaan pohtia, pitäisikö myös alemmilla tasoilla kehittää suomenkielistä termistöä, vaikka sitä ei ole ainakaan tähän mennessä tehty, eikä sen välttämättä ole koettu olevan kovinkaan relevanttia. Kuitenkin erilaisten harrastajaryhmien sekakieliset kielimuodot yleistyvät nuorten keskuudessa koko ajan ja toisaalta myös vieraskielisyys vaikuttaa yhä suurempiin ryhmiin esimerkiksi mainosten välityksellä. Tämän hetken pienet ryhmät ja kielimuodot eivät siis välttämättä ole aina pieniä, ja niissä tehdyt kielivalinnat voivat tulevaisuudessa vaikuttaa myös muihin kielimuotoihin.

Mikäli vieraskielisyyden vaikutusta esimerkiksi yleiskieleen halutaan ohjata tai muuttaa, täytyy ottaa paremmin huomioon myös alemmilla tasoilla, kuten mainoksissa olevat kielimuodot, koska ne vaikuttavat jo tällä hetkellä moniin ihmisiin. Kielen muutos on kuitenkin jatkuvaa, eikä sitä voi pysäyttää, eikä mielestäni kannatakaan. Mutta pitäisikö silti pysähtyä pohtimaan myös sitä, että kaikkiin konteksteihin olisi jokin kieli? Mikäli jonkin alan koko sanasto on vieraskielistä, on vaarana, ettei ihmisillä ole yhteistä kieltä. Olennaista on silloin yritetäänkö vieraskielisiä termejä jotenkin selittää ja avata, vai pyritäänkö niitä vain välttämään esimerkiksi vaihtamalla puheenaihetta? Jos keskustelut sujuvat ongelmitta myös ilman suomenkielistä termistöä, niin tuskin vieraskielisten termien yleistymisestä on haittaa. Mikäli taas näyttäisi siltä, että kielitilanteesta johtuen tiettyjä aiheita ruvetaan välttämään, olisi pohdittava, pitääkö asialle tehdä jotain. Se, että erilaisissa tilanteissa on käytössä erilaisia kieliä ja kielimuotoja, ei siis mielestäni ole kielen rappeutumista tai mitenkään pelättävää. Sen sijaan se, että jossain tilanteessa ei olisi käytössä minkäänlaista yhteistä kielimuotoa, on jo huolestuttavaa.

7. Lopuksi

Olen tässä tutkimuksessa tarkastellut taidon harrastajien käyttämää kielimuotoa ja kaikkia siinä esiintyviä kielivaihtoehtoja käytettyjen termien osalta. Eri vaihtoehtoja taidon erikoiskielessä ovat kokonaan suomen- tai japaninkieliset termit sekä sekakieliset termit, joissa etuliitteiden ja pääsanana kielet voivat olla kummin päin vaan.

Havaitsin, että sosiaaliset taustamuuttujat, kuten sukupuoli tai vyöarvo, eivät vaikuta suomenkielisten termien käyttöön, eivätkä ne vaikuta myöskään sekakielisissä termeissä suomenkielisten osien käyttöön. Sen sijaan japaninkielisten termien ja osien käyttöön vyöarvo näyttää hieman vaikuttavan. Variaation tutkimuksen perinteiset taustamuuttujat eivät siis vaikuta variaatioon taidon erikoiskielessä ja vyöarvokin vaikuttaa vain hieman. Eniten variaatioon vaikuttavat aineistoni perusteella erilaiset vuorovaikutukselliset funktiot.

Erikielisillä termeillä on erilaisia vuorovaikutusfunktioita. Suomenkielisillä termeillä yleensä opetetaan aloittelijoita ja erotetaan erilaisia tekniikoita toisistaan. Japaninkielisillä termeillä opetetaan erityisesti erilaisia tekniikoita, mutta niillä myös käsketään ja kannustetaan. Japaninkielisten termien funktioissa on huomattavia eroja sen mukaan, käytetäänkö virallista japaninkielistä termiä vai siitä muodostettua slang- ilmausta. Slangimuodosteita käytetään usein esimerkiksi kannustamisessa ja ryhmäänkuuluvuuden osoittamisessa, kun taas virallisemmilla termeillä voidaan ottaa selkeästi ohjaajan rooli. Myös sekakielisillä ilmauksilla toki opetetaan harrastajia, mutta niillä voidaan myös muuttaa yksikielisen termin merkitystä tai siirtyä erilaisiin moodeihin, kuten leikittelymoodiin. Vaikka japaninkielisille termeille ei aina ole suomenkielistä vastinetta, kyse ei ole silti pelkän leksikaalisen aukon täyttämisestä, koska termeillä on myös paljon muita funktioita.

Merkittävä havainto oli myös, että erikielisillä termeillä on erilainen viittausala. Eri kieliä käytetään siis eritasoisista asioista puhuttaessa. Suomenkieliset termit ovat aineistoni perusteella huomattavasti geneerisempiä kuin japaninkieliset. Myös puheenaihe ja tekniikoiden hahmottaminen näyttivät vaikuttavan siihen, minkä kielinen termi valitaan. Luvuissa 2.2. ja 4 käsitelin terminologiaa ja taidossa

ilmeneviä käsitejärjestelmiä, jotka osoittautuivat analyysissäni relevanteiksi myös variaation kannalta, koska käsitejärjestelmän ja tekniikoiden hahmottaminen vaikutti termien käyttöön. Tällainen tilanne oli esimerkiksi luvussa 5.2.1. (esim. 8), jossa informantti N4 opettaa harrastajia saamaan erään tekniikan oikein neuvomalla ajattelemaan sitä oikeastaan eri tekniikkana ja siten hahmottamaan sen eri tavalla.

Tutkimukseni osoitti samankaltaisia tuloksia, kuin esimerkiksi Leppäsen (2008) ja Torisevan (2008) tutkimukset erikoiskielistä, joissa alan termistö englannista. Oma aineistoni tuki Leppäsen (mts. 217) ja Torisevan (mts. 295) tekemiä havaintoja siitä, että vierasperäisten termien käyttö on pakollista, jotta voi olla osa yhteisöä ja pystyy viestimään siten, että muut yhteisön jäsenet hyväksyvät käytetyn kielimuodon. Odotuksenvastainen koodi täytyy jollain tavalla merkitä kasvojen suojelemiseksi. Odotuksenvastaisen koodin merkitsemisellä puhuja viestii, että tiedostaa käyttävänsä poikkeavaa kielimuotoa. Omassa aineistossani tällaisia merkittyjä tapauksia ovat usein suomenkieliset termit. Suomenkielisten termien suhteen näytti olevan yleistä se, että esittelemästäni erikoiskielten tetraedrimallista (luku 2.2.) jokin kulma oli ongelmallinen. Harrastaja pystyi siis esimerkiksi tiedostamaan tai suorittamaan kaikki muut mallin osat, mutta ei muistanut erikoiskielen mukaista virallista termiä.

Japaninkielisten termien käytössä koodinvaihtotapaukset eivät sen sijaan ole useinkaan merkittyjä, eivätkä ne johdu erikoiskielten tetraedrimallin ongelmaisuudesta, vaan ennemminkin erilaisista vuorovaikutuksellisista syistä. Aineistoni japaninkielisten termien koodinvaihtotapauksissa näkyy perinteisiä koodinvaihdontutkimuksen ilmiöitä, kuten kulttuurisen ja sosiaalisen merkityksen tuominen keskusteluun, niin kuin termin *hai* käytössä. Japaninkieliset termit toimivat myös siirtymäkohtina esimerkiksi erilaisten suoritusten aloittajina. Japaninkielisten termien käyttö tällaisissa siirtymäkohdissa on aineistoni valossa usein välttämätöntä, koska suomenkielisillä termeillä ja ilmauksilla ei yleensä ole senkaltaisia funktioita. Suomenkielisiä ilmauksia ei siis voi useinkaan käyttää esimerkiksi harjoituksen aloittamiseen tai lopettamiseen, vaan niillä tehdään keskusteluissa muita puhetekoja, ja vain japaninkieliset ilmaukset ja termit toimivat siirtymäkohdissa.

Tällaisia kielimuotoja, joissa vieraskielisten termien käyttö on paikoin jopa pakollista, pitäisi tutkia enemmän, jotta voitaisiin sanoa suomen kielen kehityksestä jotain tarkempaa. Vaikka omassa aineistossanikin keskustelujen matriisikieli on

selkeästi suomi, on se silti heikossa asemassa sikäli, että suomenkielisten termien käyttöä pyritään joissain määrin kitkemään ja niitä korjataan japaninkielisiksi. Jatkotutkimus olisi siis välttämätöntä kielen kehityksen selvittämiseksi erityisesti, jos vieraskielisten termien suosimista jatketaan ja suomenkielisen termistön kehittämisestä luovutaan myös muilla aloilla.

Taidon erikoiskielestä kannattaisi esimerkiksi tutkia, miten harrastajat kokevat käyttävänsä termejä. Näin saisi selville, vastaavatko mielikuvat todellista käyttöä ja siten saisi selville myös harrastajien suhtautumista vierasperäiseen termistöön. Tällainen tutkimus auttaisi hahmottamaan kokonaiskuvaa erikoiskielten ja niiden vieraskielisen termistön vaikutuksesta suomeen. Jatkotutkimusta kannattaisi tehdä myös siitä, kierretäänkö vierasperäisiä termejä tarvittaessa jotenkin vai pyritäänkö sellaisia aiheita välttämään. Esimerkiksi taidon tapauksessa tämä voisi tarkoittaa sitä, kuinka harrastajat puhuvat lajista sitä tuntemattomille. Yrittävätkö he jotenkin selittää vieraskielisiä termejä vai pyrkivätkö he välttämään sitä esimerkiksi vaihtamalla kokonaan puheenaihetta, kun yhteistä kieltä tai termistöä ei ole? Kuten edellisessä luvussa totesin, ei vieraskielisten termien yleistymisestä ole haittaa, jos keskustelut sujuvat ilman suomenkielistä termistöäkin. Jos taas tutkimus osoittaisi, että kielitilanteesta johtuen tiettyjä aiheita ruvetaan välttämään, täytyisi asialle tehdä jotain. Kuitenkin vasta laaja lisätutkimus voi paljastaa, miten erikoiskielet ja niiden vieraskieliset termit todella vaikuttavat suomen kieleen, ja onko vaikutukseen syytä puuttua jotenkin.

Lähteet

- ANOSCHKIN, JASSER 2009: *Fysiologinen kuormittavuus budolaji taidon kilpailunomaisessa sentaino hokeissa*. Lahden ammattikorkeakoulu. Lahti.
- AUER, PETER 1998: *Code-switching in conversation*. Routledge. London.
- BROWN AND LEVINSON 1987: *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge University Press. Cambridge.
- ECKERT, PENELOPE 2008: Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics* 12/4, s. 453–476.
- GAFARANGA, JOSEPH & TORRAS, MARIA-CARME 2002: Interactional otherness: towards a redefinition of codeswitching. *International journal of bilingualism*. Vol 6. Number 1, s. 1–22.
- GOFFMAN, ERVING 1981: *Forms of talk*. Basil Blackwell. Oxford.
- GROSJEAN, FRANÇOIS 1982: *Life with two languages: an introduction to bilingualism*. Harvard University Press. Cambridge (MA).
- GUMPERZ, JOHN 1982: *Discourse Strategies*. Cambridge University Press. Cambridge.
- GUMPERZ, JOHN AND COOK-GUMPERZ, JENNY 2008: Studying language, culture, and society: Sociolinguistics or linguistic anthropology? *Journal of Sociolinguistics* 12/4, s. 532–545.
- HAGMAN, SUSANNA 2009: *Pari bissee ja taksimatka himaan – Slangin esiintyminen erään sosiaalisen ryhmän arkikeskusteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. Helsinki.
- HICKEY, TINA 2009: Code-switching and borrowing in Irish. *Journal of Sociolinguistics* 13/5, s. 670–688.
- HAARALA, RISTO 1981: *Sanastotyön opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- HIIDENMAA, PIRJO 2003: *Suomen kieli – who cares?* Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki.
- KARIHALME, OILI 1996: *Muotoilun teoriasanaston termistytminen*. Acta Wasaensis No 51. Kielitiede 10. Vaasan yliopisto. Vaasa.

KOVÁCS, MAGDOLNA 2009: Koodinvaihto ja kielioppi. Teoksessa *Kielet kohtaavat*. Toim. Kalliokoski, Kotilainen ja Pahta, s. 24–49. SKS. Helsinki.

KUNZELMANN, DORIS 2004: ”Ja rock’n’roll on cool juttu.” *Englanninkielisiä ilmauksia suomen- ja saksankielisissä nuortenlehdissä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston Suomen kielen laitos. Helsinki.

KURHILA, SALLA 2008: Ymmärtäminen, vuorovaikutus ja toinen kieli. Teoksessa *Kieltä kohti*. Toim. Tiina Onikki-Rantajääskö ja Mari Siirainen, s. 105–127. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu.

LAINEN, PÄIVI 2007: *Suomi tiellä sivistyskieleksi. Suomenkielisen maantieteen sanaston kehittyminen ja kehittäminen 1800-luvulla*. Painosalama oy. Turku.

LAPPALAINEN, HANNA 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. SKS. Helsinki.

LAPPALAINEN, HANNA 2009: Koodinvaihto ja sen funktiot suomenkielisessä keskustelussa. Teoksessa *Kielet kohtaavat*. Toim. Kalliokoski, Kotilainen ja Pahta, s.123–160. SKS. Helsinki.

LEHTONEN, HEINI 2009: Maahanmuuttajataustaisten helsinkiläisnuorten monikielisyyden ilmiöitä. Teoksessa *Kielet kohtaavat*. Toim. Kalliokoski, Kotilainen ja Pahta, s. 161–190. SKS. Helsinki.

LEPPÄNEN, SIRPA 2008: Kielen valinta, vaihtelu ja sekoittaminen faniuden rakennusaineina verkkofiktiossa. Teoksessa *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Toim. Sirpa Leppänen, Tarja Nikula ja Leila Kääntä, s.204–235. SKS. Helsinki.

LIUS, ERIKA 2012: ”Viiden sentin plato”. *Englannin kielen merkitys muotiblogeissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. Helsinki.

MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti – *Virittäjä* 108, s. 322–346.

MIGGE, BETTINA 2007: Code-switching and social identities in the Eastern Maroon community of Suriname and French Guiana. *Journal of Sociolinguistics* 11/1, s.53–73.

MUYSKEN, PIETER 2007: Mixed codes. Teoksessa: *Handbook of Multilingualism and Multilingual Communication*. Toim. Auer, P & Li Wei. de Gruyter. Berlin, N. Y., s. 315–339.

MYERS-SCOTTON CAROL 1993: *Duelling languages: grammatical structure in code-switching*. Clarendon. Oxford.

NUMMELAN KUMAKAI 2013: *Vyöjärjestelmä*. Saatavilla: <http://www.nummelankumakai.fi/20>. Katsottu 15.3.20145.

PAAKKINEN, TERHI 2008: ”Coolia” englantia suomalaisissa mainoksissa. Teoksessa *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Toim. Sirpa Leppänen, Tarja Nikula ja Leila Kääntä, s. 299–329. SKS. Helsinki.

PIIRAINEN-MARSH, ARJA 2008: Koodinvaihto kontekstivihjeenä videopelitalanteissa. Teoksessa *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Toim. Sirpa Leppänen, Tarja Nikula ja Leila Kääntä, s.136–168. SKS. Helsinki.

PITKÄNEN, KAARINA 2008: *Suomi kasvitieteen kieleksi: Elias Lönnrot termistön kehittäjänä*. SKS. Helsinki.

ROUTARINNE, SARA 2003: *Tytöt äänessä. Parenteesit ja nouseva sävelkulku kertojan vuorovaikutuskeinoina*. SKS. Helsinki

SAARI, MIRJA 2006: Stadin ruotsi. Huomioita erään nuorisoryhmän koodin vaihtelusta. Teoksessa *Helsinki kieliyhteisönä*. Toim. Kaisu Juusela & Katariina Nisula, s. 142–161. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. Helsinki.

SKT 2009 = Hakulinen, Auli – Kalliokoski, Jyrki – Kankaanpää, Salli – Kanner, Antti – Koskenniemi, Kimmo – Laitinen, Lea – Maamies, Sari – Nuolijärvi, Pirkko 2009: *Suomen kielen tulevaisuus. Kielipoliittinen toimintaohjelma*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki. Saatavilla: <http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk7>.

STOTT, NIGEL 2006: *A study of code-switching in newsletter articles written by native English speakers residing in Japan*. vol 14 no 2, s. 31–50.

SUOMEN JUDOLIITTO RY 2015: *Judon historia*. Saatavilla: <http://www.judoliitto.fi/judo/alasivu/>. Katsottu 19.3.2015

SUOMEN KARATELIITTO RY 2015: *Lajiesittely*. Saatavilla: <http://www.karateliitto.fi/acms/karate/lajiesittely.html>. Katsottu 19.3.2015.

SUOMEN TAIDOLIITTO RY 1999: *Taido, perustekniikat ja in- sekä tai-hokeit*.

SUOMEN TAIDOLIITTO RY 2003: *Kurssilaisen opas*. Koulutusvaliokunta. Suomen Taidoliiton julkaisuja 5/2003.

SUOMEN TAIDOLIITTO RY 2014: *Kilpailusäännöt*. Kilpailu- ja tuomarivaliokunta. Voimassa alkaen 1.1.2014.

SUOMEN TAIDO 2014A: Suomen Taidon internet-sivut. *Organisaatio*. Saatavilla: <http://www.taido.fi/39>. Katsottu 25.11.2014.

SUOMEN TAIDO 2014B: *Taidoharjoituksen ohjaaminen* -opasvihko.

SUONUUTI, HEIDI 2006: *Sanastotyön opas*. Sanastokeskus TSK ry. Helsinki.

TORISEVA, MARIANNE 2008: ”Svits bs flippi näistä tuplista, kelaa”. Suomen ja englannin kielen vaihtelun tehtävistä skeittiteksteissä. Teoksessa *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Toim. Sirpa Leppänen, Tarja Nikula ja Leila Kääntä, s. 275–298. SKS. Helsinki.

Liite 1: Litterointimerkit

1. SÄVELKULKU

- . laskeva sävelkulku lausuman lopussa
- , tasainen sävelkulku lausuman lopussa
- ? nouseva sävelkulku lausuman lopussa
- ↑ lausuttu ympäristö korkeammalta, lausuman alussa

2. TAUOT JA PÄÄLLEKKÄISPUHUNTA

- (.) lyhyt tauko
- (,) pidempi tauko
- [päällekkäispuhunnan alku
-] päällekkäispuhunnan loppu

3. MUUTA

- si- (tavuviiva) sana jää kesken
- { puheen kanssa samanaikaisesti tapahtuvat muut asiat
- ((naurua)) (kaksoissulkeet) litteroijan huomioita

Liite 2: Taidosanasto alkeiskurssilaisille

- Kamae = Otteluasento (etuliitteen kanssa 'gamae')
- Chudan-gamae =Keskikorkea otteluasento
- Gedan-gamae = Matala otteluasento
- Jodan-gamae = Korkea otteluasento
- Heiko-dachi = Hartianlevyinen seisoma-asento
- Keri = Potku (etuliitteen kanssa 'geri')
- Nukite = Sormenpäälyönti
- Tsuki = Lyönti (etuliitteen kanssa 'zuki')
- Hantai = Toinen puoli
- Hidari = Vasen
- Migi = Oikea
- Hajime = Alkaa
- Yame = Seis
- Seiretsu = Komento riviin (harjoitusten alussa ja lopussa)
- Seiza = Istuma-asento
- Mokuso = Keskittyminen silmät kiinni
- Kaimoku = Silmät auki
- Rei = Kumarrus
- Onegai shimasu = Olkaa suosiollinen (kohteliaisuus).
- Arigatogozaimashita = Kiitos
- Shitsurei shimasu = Anteeksi, että häiritsen.
- Tate = Ylös

Liite 3: Vyöarvojärjestelmä

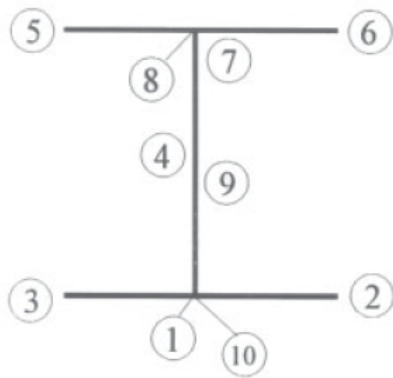
Taidossa on niin kutsuttuja opiskelijavyöasteita 7–1 kyu ja sen jälkeen opettajaasteita 1–10 dan. Suomessa ylin vyöarvo on 7 dan kyoshi. (Nummelan Kumakai 2013.)

Vyöarvo	Vyön väri
7 kyu	Valkoinen
6.-5. kyu	Sininen
4.-3. kyu	Vihreä
2 kyu	Ruskea
1 kyu	Ruskea
1 dan	Musta
2 dan	Musta
3 dan	Musta
4 dan	Musta
5 dan	Musta
6 dan	Musta
7 dan	Musta
8 dan	Musta
9 dan	Musta
10 dan	Musta

Liite 4: Sen in no hokei

Kirjallinen ohje sen in no hokeista löytyy esimerkiksi aloittelijoiden oppaasta (Suomen Taidoliitto ry 2003). Muistakin hokeista on saatavilla kirjalliset ohjeet erilaisissa leireillä jaettavissa oppimateriaaleissa (Suomen Taido 2014b). Harrastaja voi ohjeiden avulla harjoitella esimerkiksi vyökokeissa suoritettavia hokeita.

Sen in no hokei

1. seiza, rei, hidari gedan-gamae (hidas), untai-shomen-geri-nukite, hidari chakugan, ushiro eji-dachi, nukitet sivuille, nukitet eteen, noustaan ylös etujalalle (hidas, kädet hikite)

2. hidari chakugan, hidari chudan-gamae (vasen jalka paikallaan), seino, migi chakugan, nukite, käännös ympäri, nukite, untai-shomen-geri-nukite, migi chakugan, migi nukite, shomen chakugan, shomen nukite, ushiro chudan-gamae (migi chudan-gamae)

3. tsui-soku (hidas), seino, migi chakugan, nukite, käännös ympäri, nukite, untai-shomengeri-nukite, migi chakugan, migi nukite, shomen chakugan, shomen nukite, gentai (migi chudan-gamae)

4. hidari chakugan, hidari chudan-gamae (hidas, vasen jalka pysyy paikallaan, oikea liikkuu 90° vasemmalle), ninoashi-zenten (migi gedan-gamae), nukitet sivuille,

nukitet eteen, hidari chakugan, ushiro nukite (KIAI), noustaan ylös takajalalle (hidas, kädet hikite)

5. migi chakugan, migi chudan-gamae (oikea jalka paikallaan), seino, hidari chakugan, nukite, käännös ympäri, nukite, untai-shomen-geri-nukite, hidari chakugan, hidari nukite, shomen chakugan, shomen nukite, ushiro chudan-gamae (hidari chudan-gamae), hentaiebigeri (hidas)

6. tsui-soku, seino, hidari chakugan, nukite, käännös ympäri, nukite, untai-shomen-gerinukite, hidari chakugan, hidari nukite, shomen chakugan, shomen nukite, ushiro chudangamae (hidari chudan-gamae), hentaiebigeri (hidas)

7. untai-shomen-geri-nukite nidan (KIAI), migi chakugan, fudo-dachi, noustaan ylös oikealle jalalle (hidas, kädet hikite)

8. ninoashi (oikealla jalalla), hidari chakugan, ushiro gedan-gamae

9. sentai-chokujo-nukite nidan, askel eteen takajalalla, askel ryunen-dachiin (oikea jalka paikallaan), nukite, hidari chakugan, pyörähdys ympäri oikea käsi ojennettuna, nukitet sivuille, käännetään ranteet, jodan-geri-nukite (KIAI), hidari chakugan, hidari chudangamae (hidas)

10. gedan-gamae (hidas), seiza, rei